

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: B4106 Zemědělské inženýrství

Studijní obor: Pozemkové úpravy a převody nemovitostí

Katedra: Katedra krajinného managementu

Vedoucí katedry: doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Historie pozemkových úprav na našem území od 20. století a církevní majetek

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jana Moravcová, Ph.D.

Autor diplomové práce: Monika Kándlová

České Budějovice, 2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika KÁNDLOVÁ**

Osobní číslo: **Z13028**

Studijní program: **B4106 Zemědělská specializace**

Studijní obor: **Pozemkové úpravy a převody nemovitostí**

Název tématu: **Historie pozemkových úprav na našem území v průběhu 20. století**

Zadávací katedra: **Katedra krajinného managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je formou rešerší zpracovat průběh pozemkových úprav na našem území po vzniku samostatného Československého státu v roce 1918 do současnosti.

1. První pozemková reforma probíhající po roce 1918.
2. Nakládání s církevním a šlechtickým majetkem během této reformy.
3. Charakteristika jednotlivých přijatých zákonů.
4. Hospodářsko technické úpravy pozemků v období kolektivizace venkova.
5. Pozemkové úpravy po roce 1989.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **40 stran textu**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

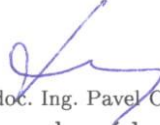
Kuklík, J. Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století. Praha : Auditorium, 2011
Metodický návod k provádění pozemkových úprav, MZ-ÚPÚ, Praha, 2010
Toman, F.: Pozemkové úpravy, Brno, 1995.
BUREŠOVÁ, J. Zemědělství v českých zemích a na Slovensku v podmínkách "kolektivizace" 1949-1960 : (Poznámky k převratu v životě a práci zemědělců). Česko-slovenská historická ročenka 1998. Brno : Masarykova univerzita, 1998.
Pšeničková J.: Sborník právních a ostatních předpisů k provádění pozemkových reforem po roce 1945 / výběr a uspořádání. V Praze : Státní ústřední archiv, 1998.
Maršík Z., Maršíková M.: Dějiny zeměměřičství a pozemkových úprav Čechách a na Moravě, Praha 2007
Zákon č. 139/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů: O pozemkových úpravách a pozemkových úřadech
Vyhláška č. 13/2014 Sb., o postupu při provádění pozemkových úprav a náležitostech návrhu pozemkových úprav
Váchal, J. a kol.: Pozemkové úpravy. Praha : Consult, 2011

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jana Moravcová, Ph.D.**
Katedra krajinného managementu

Datum zadání bakalářské práce: **27. dubna 2018**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2019**

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA**
studijní oddělení
Studentůvká 1888, 370 05 České Budějovice

doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 27. dubna 2018

Prohlášení autora bakalářské práce

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské - diplomové -rigorózní- disertační práce, a to- v nezkrácené podobě- v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných zemědělskou fakultou - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

.....
V Českých Budějovicích

.....
Monika Kándlová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především vedoucí své bakalářské práce paní doktorce Janě Moravcové za její odborné rady, dobré vedení, čas věnovaný při konzultacích, ochotu i vždy dobrou náladu. Samozřejmě děkuji také své rodině za možnost studovat a za jejich podporu a trpělivost během celé doby mého studia i psaní této práce.

Obsah

Obsah.....	6
1. Úvod a cíl práce	9
2. Základní pojmy a cizí výrazy.....	10
3. Starší měrné jednotky a jejich převod	11
4. Přijaté zákony během jednotlivých období	13
5. Pozemkové úpravy	16
6. Pozemkové úpravy v českých zemích.....	18
6.1 Stav před rokem 1918.....	19
6.2 Scelování pozemků.....	20
7. Československo 1918 - 1945	21
7.1 První pozemková reforma.....	22
7.2 Scelovací práce.....	25
8. Československo 1945 - 1989	26
8.1 Poválečné období	26
8.2 Benešovy dekrety a sudety	26
8.3 Druhá pozemková reforma	27
8.4 Socializace zemědělství a združstevňování	29
9. Pozemkové úpravy po roce 1989.....	34
9.1 90. léta a restituce.....	34
9.2 Právní úprava pozemkových úprav	36
9.3 Pozemkové úřady	36
9.4 Financování.....	37
9.5 Současný vývoj pozemkových úprav v ČR	38
9.6 Výhled do budoucna.....	39

10.	Pozemkové evidence a katastry v jednotlivých obdobích	40
10.1	Stabilní katastr.....	40
10.2	Pozemkové knihy	42
10.3	Pozemkový katastr	43
10.4	Jednotná evidence půdy.....	43
10.5	Evidence nemovitostí	44
10.6	Katastr nemovitostí České republiky	44
11.	Církevní majetek	46
11.1	Vznik církevního majetku.....	46
11.2	Církevní majetek před rokem 1918	47
11.3	Československo 1918 - 1945	47
11.4	Československo 1945 - 1989	49
11.5	Situace po roce 1989 a výčtové zákony.....	50
11.6	Restituce církevního majetku.....	51
11.7	Předpokládané majetkové vyrovnání s církvemi - naturální restituce a finanční kompenzace	52
11.8	Důvody navrácení majetku církvím a otázka vlastnictví církevního majetku	54
12.	Závěr.....	55
	Přehled použité literatury a zdrojů	57
	Seznam obrázků, tabulek a grafů	62
	Význam zkratk	64

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje historii pozemkových úprav na našem území v průběhu 20. století. Cílem této práce bylo formou literární rešerše popsat vývoj pozemkových úprav a vlastnických práv k nim od roku 1918. První, delší část práce se zabývá pozemkovými úpravami od vzniku Československa až po současnost, s výhledem do budoucna. Popisuje pozemkové reformy a jednotlivé evidence pozemků a vlastnických práv. Druhá, kratší část práce je věnována církevnímu majetku a zacházení s ním během jednotlivých historických etap a také církevním restitucím v devadesátých letech. Řeší otázku vlastnictví církevního majetku a také to, jak církev svůj majetek získala.

Klíčová slova: historický vývoj, pozemkové úpravy, pozemková reforma, scelování pozemků, pozemkové evidence, církev, církevní majetek, restituce

Abstract

This Bachelor thesis concerns the history of land adjustment in our country during the 20th century. The aim of this thesis was to describe the development of land adjustment and property rights to them since 1918 in the form of a literature research. The first, longer part of the thesis deals with land adjustment from the beginning of Czechoslovakia to the present, with view to the future. It describes land reforms and land registers and property rights registers. The second, shorter part of the thesis concerns church, church property and treatment with it during the historical periods and also church restitution in the nineties. It solves the question of the possession of church property and also how the church has got its property.

Key words: historical development, land adjustment, land reform, land register, church, church property, restitution

1. Úvod a cíl práce

Tématem mé bakalářské práce jsem zvolila historii pozemkových úprav na území našeho státu v průběhu 20. století. Začínám rokem 1918 a postupuji přes jednotlivé historické etapy Československa až se dostávám do současné doby, kde se snažím nastínit možný vývoj pozemkových úprav v nejbližších letech. V první části práce rozebírám pozemkové úpravy, pozemkové reformy a vlastnická práva k pozemkům v na území našeho státu od vzniku Československa. Ve druhé části jsem se zaměřila pouze na majetek církví a na nakládání s církevní majetkem během jednotlivých historických období.

Krajina České republiky prošla dlouhým a složitým vývojem. Na jejím stavu se negativně podepsalo hospodářské i politické působení člověka. Nápravou tohoto stavu jsou pozemkové úpravy (Ministerstvo zemědělství). Účel, obsah i forma pozemkových úprav v každém období je vždy pouze odrazem daných politických a hospodářských poměrů (Rybářsky a kol., 1991). Pozemkové úpravy řeší celé území a ve veřejném zájmu scelují, rozdělují nebo zpřístupňují pozemky a vyrovnávají hranice. Jsou způsobem obnovy zaniklých polních cest, krajnotvorných prvků, ale slouží také k vyřešení vlastnických vztahů (Ministerstvo zemědělství).

Karfík a kol., 2001 ve své knize uvádí: „Při pohledu do historie, která je odborníky popsána a doklady zdokumentována, zjišťujeme, že vlastnické právo k nemovitostem obecně a vlastnické právo k pozemkům zvláště bylo vždy dominující v úpravě společenských vztahů v jednotlivých etapách vývoje společnosti. Měnilo se s každou jejich revoluční změnou. Je třeba si uvědomit, že úprava práv k pozemkům byla vždy podstatnou složkou právního řádu té které etapy vývoje společnosti“.

Cílem této bakalářské práce je podat formou literární rešerše přehledný, srozumitelný a zároveň zajímavý přehled o historii pozemkových úpravách a vlastnických práv k pozemkům, včetně církevního majetku a nakládání s ním během jednotlivých historických etap, z nichž ne všechny byly právě šťastným obdobím našeho státu. od roku 1918 na území Československa a poté už jen České republiky. Tuto „novodobější“ historii, tedy až od roku 1918, jsem si vybrala záměrně. Není to totiž příliš vzdálená historie a tato doba má stále dost pamětníků. Mě samotnou tato historie velmi zajímá.

2. Základní pojmy a cizí výrazy

Agrarismus (agrární reformy) - politický a sociálně hospodářsky myšlenkový proud, podle které je zemědělství a vše souvisejí s půdou považováno za základ fungování národního hospodářství (www.encyklopedie.soc.cas.cz)

Aroundace - úprava hranic pozemků (Podzimková, 1994); zaokrouhlení (Klimeš, 1987)

Expropriace - vyvlastnění, vyjmutí ze soukromého majetku (Klimeš, 1987)

Intenzifikace - zvýšení intenzity, kapacity, účinnosti, výkonnosti (Klimeš, 1987)

Intenzifikace zemědělství - maximální využití zemědělského půdního fondu ke zvýšení úrodnosti a zamezení znehodnocením erozí či průmyslovou činností (Jůva a kol., 1978)

Kolaborace - spolupráce s nepřítelem proti vlastní zemi (Klimeš, 1987)

Kolektivizace - společné vlastnictví výrobních prostředků, rovnoprávnost, soudržná pomoc, plnění povinností vůči společnosti (Klimeš, 1987); proces přeměny individuálního soukromého zemědělství na kolektivní (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Kolonizace - proces osídlování a kultivace neobydlených nebo málo osídlených území (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Komasace - práce prováděné v rámci zákona o scelování. Komasace česky znamená scelování, sjednocování a slučování pozemků (Maršíková a Maršík, 2007).

Konfiskace - zabavení majetku bez náhrady narozdíl od vyvlastnění; zabavení úředním jménem (Klimeš, 1987)

Kongregace - řeholní instituce (Klimeš, 1987)

Kongrua - nejnižší stanovený příjem duchovního daný zákonem (Klimeš, 1987)

Konkordát - úmluva mezi státem a katolickou církví o úpravě vzájemných vztahů (Klimeš, 1987)

Konsolidace - dobrovolné a vzájemné vyměnění pozemků mezi vlastníky za účelem odstranění nepřístupnosti pozemků (Maršíková, 2007); sjednocení, sloučení, unifikace, úprava, dohromady, upevnění, ustálení, urovnání politických poměrů (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Latifundie - rozsáhlá plocha zemědělské půdy, velký komplex nebo celek pozemků patřících jednomu majiteli (Klimeš, 1987)

Perzekuce - pronásledování, stíhání, útisk z důvodu příslušnosti národní, rasové, politické, náboženské nebo odlišných přesvědčení (Klimeš, 1987)

Privatizace - změna ze státního vlastnictví na soukromé, převedení majetku z vlastnictví státu do vlastnictví nestátních subjektů, odstátnění (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Restituce - opětné zřízení, navrácení, uvedení do původního stavu, obnovení, obnova, náprava způsobených škod (Klimeš, 1987)

Restrikce - omezení, okleštění, snížení, zmenšení počtu (Klimeš, 1987)

Socializace - podoba zestátnění, dělnické kontroly či združstevnění; uplatňování socialistických zásad v hospodářství; zrušení soukromovlastnických právních i hospodářských vztahů k výrobním prostředkům a nahrazení socialistickými (Klimeš, 1987)

Vyvlastnění - viz. znárodnění

Znárodnění - opak privatizace; zestátnění, vyvlastnění, převod ze soukromého vlastnictví do státního vlastnictví, a to ve veřejném zájmu a za náhradu v adekvátní ceně (tržní cena) (www.lidovyslovník.cz)

3. Starší měrné jednotky a jejich převod

Zákon o nových mírách a váhách z roku 1871 určil, že rokem 1876 začaly platit pouze metrické míry a staré měrné jednotky doposud používané se tímto rokem zrušily. To vyvolalo velké znepokojení u majitelů pozemků, kteří se cítili okradeni, protože neměli důvěru ve správný přepočítání svých pozemků. Do té doby však platily nové i staré míry. Zákon také zasáhl do plošných jednotek doposud používaných při pozemkových úpravách (Podzimková, 1994). Přehled starších měrných jednotek:

- Lán - Lán byla stará plošná jednotka pro výměru pole, na kterém se užívala a které obdělala jedna rodina, toto pole patřilo většinou k jednomu selskému statku. Lán se nikdy nestal oficiální pevnou měrnou jednotkou, protože jeho velikost

nebyla všude stejná (od 20 po 60 jiter). Nicméně byl přesto lán důležitou hospodářskou jednotkou, protože se používal jako podklad pro vyměření veřejných práv a povinností. Lány se v našich zemích používaly od 11. století. Používaly se lány franské, české neboli zemské, selské, panské, kněžské či královské.

- Jitro - Jitro bylo taková část pole, která se dala obdělat jedním potahem během půl dne. Mělo různé názvy i výměry, u nás to bylo například rakouské jitro o velikosti 0,5756 ha.
- Měřice - Měřice bylo starou obilní plošnou mírou, s různými názvy i velikostmi. Vídeňská měřice používaná v Rakousku-Uhersku měřila 0,1918 ha.
- Sáh - Sáh byla délková míra a dále se dělila na stopy. Jeho délka však byla v každé zemi jiná. Vídeňský sáh měřil 6 stop a 1,8965 metru, kdežto český sáh charakterizovaly 3 pražské lokte neboli 1,7781 metru. Pro výměru pozemků a záznam ve starých katastrálních mapách byl používán rakouský čtvereční sáh roven 3,6 m².

(Podzimková, 1994)

Tabulka 1 Převod starých měrných jednotek na nové (Podzimková, 1994)

Míra		starší míry → metrické míry
Lán	český	1 lán = 18,3 ha
	selský	1 lán = 18,63 ha
	panský	1 lán = 23,28 ha
	kněžský	1 lán = 25,62 ha
	královský	1 lán = 27,94 ha
Jitro	rakouské	1 jitro = 0,58 ha = 58,6 a
	pruské	1 jitro = 0,225 ha = 22,53 a
Měřice	vídeňská	1 měřice = 19,1821 a
Sáh	vídeňský	1 sáh = 1,8965 m
	český	1 sáh = 1,7781 m
	čtvereční	1 sáh = 3,6 m ²

4. Přijaté zákony během jednotlivých období

Zákony přijaté během 1. pozemkové reformy:

- Zákon o obstavení velkostatků (č. 32/1918 Sb.)
- Záborový zákon (zákon č. 215/1919 Sb., o zabrání velkého majetku pozemkového)
- Zákon o výkupu dlouhodobých pachtů (č. 318/1919 Sb.)
- Zákon o pozemkovém úřadě (č. 330/1919 Sb.)
- Zákon o obecním statku (č. 421/1919 Sb.)
- Zákon o hospodaření na zabraných velkostatech (č. 118/1920)
- Zákon přidělový (č. 81/1920 Sb.)
- Zákon úvěrový (č. 166/1920 Sb.)
- Zákon náhradový (č. 329/1920 Sb.)

Zákony přijaté během 2. pozemkové reformy:

- Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů
- Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakožto i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa - ze dne 21. června 1945
- Dekret prezidenta republiky č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.
- Zákon č. 142/1947 Sb., o revizi první pozemkové reformy
- Zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě
- Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon)
- Zákon č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení

- Zákon č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku
- Zákon č. 185/1948 Sb., o zestátnění léčebných a ošetrovacích ústavů a o organizaci státní ústavní léčebné péče
- Zákon č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech
- Zákon ze dne 14. října 1949, č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem

Zákony přijaté během socializace vesnice:

- Zákon č. 55/1947 Sb., o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu
- Zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě
- Zákon č. 47/1948 Sb., o některých technickohospodářských úpravách pozemků (zákon scelovací nebo unifikační)
- Zákon č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstev
- Zákon č. 47/1955 Sb., o opatření v oboru hospodářsko-technických úprav pozemků (zkráceně HTÚP)
- Zákon č. 22/1964 Sb., o evidenci nemovitostí
- Zákon č. 122/1975 Sb., o zemědělském družstevnictví

Právní předpisy přijaté po roce 1989:

- Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd
- Zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého
- Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích
- Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby
- Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (zákon o půdě)

- Zákon č. 338/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého
- Zákon č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb.
- Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu
- Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku + vyhláška č.540/2002 Sb., o oceňování
- Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech
- Vyhláška č. 545/2002 Sb., o postupu při provádění pozemkových úprav a náležitostech návrhu pozemkových úprav
- Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi
- Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)

5. Pozemkové úpravy

Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech definuje pozemkové úpravy takto: „Pozemkovými úpravami se ve veřejném zájmu prostorově a majetkově uspořádávají pozemky, scelují se, nebo dělí a zabezpečuje se přístupnost, využití pozemků a vyrovnání jejich hranic tak, aby se vytvořily podmínky pro racionální hospodaření vlastníků půdy. V těchto souvislostech původní pozemky zanikají a zároveň se vytvářejí nové pozemky, k nimž se uspořádávají vlastnická práva a s nimi související věcná břemena v rozsahu rozhodnutí podle § 11 odst. 8. Současně se jimi zajišťují podmínky pro zlepšení kvality života ve venkovských oblastech včetně napomáhání diverzifikace hospodářské činnosti a zlepšování konkurenceschopnosti zemědělství, zlepšení životního prostředí, ochrana a zúrodnění půdního fondu, lesní hospodářství a vodní hospodářství zejména v oblasti snižování nepříznivých účinků povodní a sucha, řešení odtokových poměrů v krajině a zvýšení ekologické stability krajiny“.

V minulosti byly pozemkové úpravy chápány zejména jako agrární operace, které vedly ke zlepšení hospodářských podmínek a ke zvýšení výnosů z půdy, aniž by řešily dopady na životní prostředí (Burian a kol., 2011). V minulosti také docházelo k vytváření velkých půdních bloků, což vedlo k devastaci krajiny, zvýšení vodní i větrné eroze a snížení ekologické stability (Ministerstvo zemědělství ČR).

Dnes jsou pozemkové úpravy považovány za důležitý nástroj pro zajištění nepochybného a ověřeného vlastnictví. V jejich rámci se upravují majetková práva k pozemkům, dochází ke slučování nebo rozdělování parcel a zajišťuje se přístup k pozemkům a určování hranic. Neméně důležité jsou také pro zlepšení podmínek životního prostředí, ochranu a úrodnost půdy nebo pro vodní hospodářství (Němec, 2004). Pozemkové úpravy přes svou mnohačetnou funkci představují také naději ke zlepšení podmínek a větší atraktivitě života na venkově (Reinöhllová a kol., 1998).

Další definice charakterizuje pozemkové úpravy takto: „Pozemkovými úpravami se rozumí scelování, dělení a uspořádání pozemků, rozmístění kultur, vyrovnání hranic pozemků, včetně s tím souvisejících terénních, vodohospodářských a dalších opatření s cílem zlepšit výrobní a výrobní poměry v zemědělských podnicích, stejně jako zlepšit životní podmínky venkovského obyvatelstva.“ (Rybársky, 1991).

Hlavním účelem pozemkových úprav proto je odstranění nesouladů mezi evidovaným stavem půdy v katastru nemovitostí a skutečným stavem přímo v terénu (Ministerstvo zemědělství ČR - odbor Ústřední pozemkový úřad).

Jde o dlouhý proces, při němž se bere ohled na přání i připomínky vlastníka, pokud jsou v souladu se zákonem (Burian a kol., 2011). Pozemkové úpravy přinášejí podmínky ke zlepšení ochrany půdy, úrodnosti půdy a pro zvýšení ekologické stability krajiny (Němec, 2004). Výsledky pozemkových úprav slouží pro obnovu katastrálního operátu a jako neopomenutelný podklad pro územní plánování (Zákon č. 139/2002 Sb.).

Provádění pozemkových úprav v krajinách s historickými hodnotami je nezbytné všechny návrhy pozemkových úprav v souvislosti s jejich formováním v minulosti. Pro tyto účely se využívá starých mapových děl (Burian a kol., 2011).

Cíle pozemkových úprav:

Základním účelem pozemkových úprav je úprava pozemků, jejich scelení či rozdělení, stejně jako uspořádání vlastnických vztahů vztahujících se k nim. Jejich cílem je zpřístupnění pozemků jejich vlastníkům, vyrovnání hranic pozemků a vytvoření podmínek k racionálnímu hospodaření (Reinöhllová a kol., 1998). Pozemkové úpravy mají za cíl také zohlednit veřejné zájmy jako je ochrana přírody (Povrchové vody a pozemkové úpravy, 1996), ochrana a zúrodnění půdy a vody či obnovení a zvelebení krajiny a zvýšení její ekologické stability (Reinöhllová a kol., 1998).

6. Pozemkové úpravy v českých zemích

Karčík a kol., 2001 ve své knize uvádí: „Při pohledu do historie, která je odborníky popsána a doklady zdokumentována, zjišťujeme, že vlastnické právo k nemovitostem obecně a vlastnické právo k pozemkům zvláště bylo vždy dominující v úpravě společenských vztahů v jednotlivých etapách vývoje společnosti. Měnilo se s každou jejich revoluční změnou. Je třeba si uvědomit, že úprava práv k pozemkům byla vždy podstatnou složkou právního řádu té které etapy vývoje společnosti“.

Počátky rozvoje užitelských a vlastnických vztahů v naší zemi sahají až do 12. století, kdy začalo osidlování pohraničních částí našeho historického území. Tehdy vlastníky půdy byl panovník a feudálové, kteří pozemky pronajímali kolonistům (Němec, 2004). Toto období se nazývalo také jako období velké kolonizace (Reinöhllová a kol., 1998).

Větší zájem o pozemkové úpravy a o sjednocení rozdrobených pozemků se v Evropě a tedy i v českých zemích, které tehdy ještě byly součástí Rakouska-Uherska, se však projevil až v 18. století (Jonáš a kol., 1990). Počátkem 18. století se začaly ukazovat nedostatky chaotického rozdělení půdy v předešlých letech a na území českého království vznikaly návrhy na pozemkové reformy (Maršíková a Maršík, 2007).

Širšího zájmu se pozemkovým úpravám však dostalo až v 19. století se zrušením poddanství a roboty v 19. století tzv. scelováním pozemků (Jůva a kol., 1978).

Základ dnešních pozemkových úprav moderního typu byl v českých zemích položen s prováděním scelovacích prací až v druhé polovině 19. století (Rybářsky, 1991). Zrušením roboty a poddanství roku 1848 se roztržitost pozemků stále zvětšovala, zmenšovala se velikost jednoho průměrného zemědělského pozemku, pozemky byly nevhodných tvarů a mnohdy i bez přístupu. Formou nápravy tak byly scelovací práce (Maršíková a Maršík, 2007).

6.1 Stav před rokem 1918

Důsledkem nerovnoměrného rozdělení pozemků byl venkov v českých zemích na konci 19. století zbídačený a přelidněný. Pozemky se spolu se stoupajícím počtem rolníků a neměnnou rozlohou velkostatkářské půdy neustále zmenšovaly a drobily. Od 17. století se počet obyvatel zvýšil téměř pětinasobně a průměrná parcela o výměře 0,4 hektaru byla nejmenší v celém Rakousku-Uhersku (Podzimková, 1994).

V roce 1896 se po sčítání veškeré zemědělské půdy na Moravě ukázalo, že téměř 330 000 majitelů zemědělské půdy neboli 72 % vlastní jen 8,6 % z veškerého ZPF. Takto na jednoho zemědělce připadal pozemek o velikosti do 2 ha. Přičemž 371 velkostatkářů neboli pouhých 0,07% majitelů mělo v držení 1/3 z veškeré zemědělské půdy (Podzimková, 1994).

Tabulka 2 Sčítání zemědělské půdy na Moravě z roku 1896 - počet vlastníků zemědělské půdy vzhledem k výměře (Podzimková, 1994)

	Počet majitelů	Procento majitelů	Procento vlastněné zemědělské půdy
Drobní zemědělci (do 2 ha)	329 803	71,7 %	8,6 %
Velkostatkáři	371	0,07 %	31,8 %

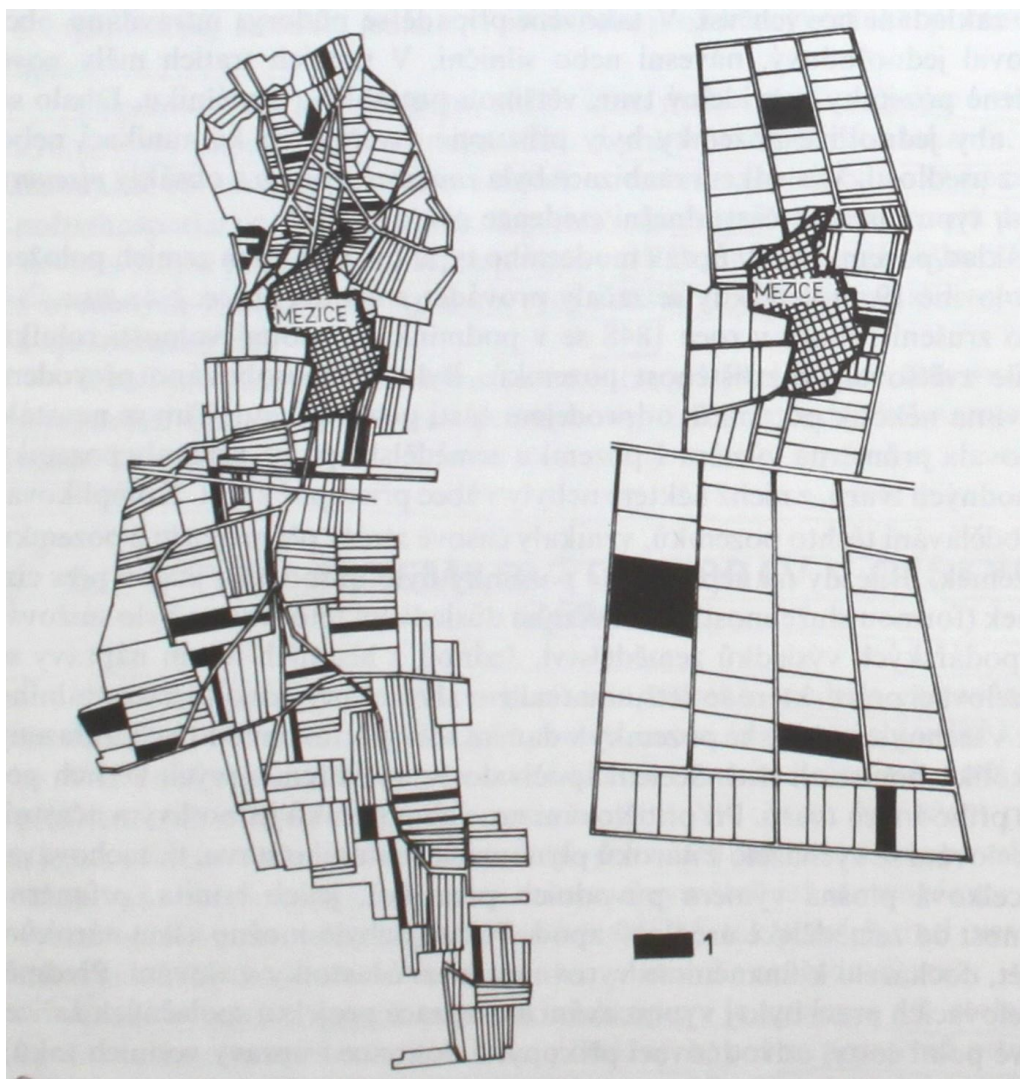
Začátkem 20. století na Moravě už množství parcel, jejichž průměrná výměra se stále zmenšovala, dosáhl dokonce počtu přes 5,5 miliónu. Zákonodárství v tehdejším Rakousku-Uhersku totiž dávalo jednostranně přednost zájmům velkostatkářů před zájmy malých zemědělců a živnostníků. Nová pozemková reforma byla nevyhnutelná (Podzimková, 1994).

6.2 Scelování pozemků

Pro zlepšení zemědělství se na konci 19. století prováděly agrární operace. Těmi jsou myšleny hospodářsko-technické práce s cílem odstranění nedostatků a to uspořádáním zemědělské i lesní půdy. Nejvíce důležitou agrární operací bylo scelování (Podzimková, 1994).

V roce 1883 byl vydán říšský zákon o scelování hospodářských pozemků, který byl u nás schválen pouze moravským sněmem a slezským sněmem. Čechy tento zákon nepřijaly a scelovací práce se tak v na území Čech neprováděly. Scelovací zákon byl založen na principu majority a všichni vlastníci pozemků museli se scelovacím řízením souhlasit (Maršíková a Maršík, 2007).

Obrázek 1 Scelení pozemků (Rybársky, 1991)

7. Československo 1918 - 1945

V roce 1918 skončila I. světová válka, zaniklo Rakousko-Uhersko a vznikla Československá republika (Karfik, Karfiková a Spáčil, 2001). Vzniklé Československo převzalo z rakouského mocnářství právní řád a ten u nás vydržel až do roku 1940 (Němec, 2004). Toto období mezi lety 1918 a 1938 je považováno za období první pozemkové reformy na území Československa. Protože organizace zemědělství a držba půdy převzatá z Rakousku-Uhersku nebyly dostačující, bylo hned po vzniku ČSR přijato několik zákonů, které měly řešit tento stav (Maršíková a Maršík, 2007). Důsledkem pozemkové reformy v ČSR po roce 1918 došlo k zánikům feudálních velkostatků a ke vzniku drobných vlastníků neboli tzv. domkářů (Damohorský a Smolek, 2001). Rokem 1918 přestaly existovat šlechtické výsady a řády a rozsáhlé zemědělské pozemky a další majetky šlechty byly obstaveny zákonem (Podzimková, 1994).

Po vzniku 1. republiky byla tedy většina zemědělské půdy vlastněna menšími až středními rolníky. V roce 1921 drobní zemědělci se zemědělským pozemkem do 10 ha tvořili kolem 40 % z celkového zemědělského půdního fondu. Střední farmáři s výměrou mezi 10 a 30 ha obhospodařovali přibližně 35 % ZPF a zbylých pouze 25 % v Čechách a 19 % na Moravě a Slezsku patřilo velkým statkářům s výměrou své zemědělské půdy nad 30 ha (Němec, 2004). Přesné procentní zastoupení v Čechách, Moravě, Slezsku a na Slovensku charakterizuje následující tabulka č. 3.

Tabulka 3 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1921 (Němec, 2004)

Území	Velikostní skupina podniků v hektarech					
	do 1	1 - 5	5 - 10	10 - 30	30 - 100	nad 100
Čechy	3,0 %	20,8 %	15,8 %	35,7 %	12,2 %	12,5 %
Morava a Slezsko	4,5 %	23,6 %	17,7 %	35,0 %	9,3 %	9,9 %
Slovensko	1,9 %	16,6 %	19,8 %	22,5 %	8,2 %	31,0 %

7.1 První pozemková reforma

Pozemkovými reformami se myslí intervence ze strany státu do vlastnictví a držby půdy, včetně parcelace půdy vlastněné státem, církví, či šlechtou a následný přiděl těchto pozemků menším zemědělcům. Pozemkové reformy by tak měly řešit hospodářské a společenské rozpory, které se nakupily nárůstem velkostatků a poklesem malých a středních hospodářství (Němec, 2004).

První pozemková reforma v Československu probíhala v letech 1918 až 1938, i když myšlenky na ní se pomalu tvořily už před první světovou válkou (Němec, 2004). Uskutečnila se na základě zákonů přijatých Revolučním národním shromážděním, přičemž nejradikálnějším a nejvýznamnějším z nich byl zákon záborový (č. 215/1919 Sb.), šlo totiž o velký zásah do vlastnických vztahů k půdě. Dalšími neméně důležitými zákony byly zákon přidělový (č. 81/1920 Sb.), zákon o státním pozemkovém úřadu (č. 330/1919 Sb.), zákon úvěrový (č. 166/1920 Sb.) nebo zákon náhradový (č. 329/1920 Sb.) (Podzimková, 1994).

Pro zajištění a provedení této reformy byl k 15 říjnu 1919 na základě zákona č. 330/1919 Sb., o státním pozemkovém úřadu - vytvořen pozemkový úřad (Němec, 2004), jenž spadal pod ministerskou radu. Jeho předseda byl jmenován prezidentem republiky a správní rada byla volena Národním shromážděním (Maršíková a Maršík, 2007).

7.1.1 Záborový zákon

Pozemková reforma začala krátce po vzniku nového státu v roce 1918 a to vydáním zákona č. 32/1918 Sb., o obstavení velkostatků k zabránění manipulace s půdou velkostatkářů, šlechty a církve (Němec, 2004). Rok na to stát vydal zákon č. 215/1919 Sb., o zabránění velkého majetku pozemkového, neboli záborový zákon. Tímto zákonem byly zabráněny pozemky a nemovitosti všech vlastníků s výměrou nad 150 ha orné půdy nebo případně 250 ha veškeré výměry. Toto opatření se dotklo 2 000 velkostatkářů, kteří vlastnili přes 4 miliónů ha půdy (Rybářsky, 1991), což nebyla ani třetina půdního fondu ČSR, a větší polovina půdy byla navracena zpět jejich vlastníků na základě výjimek (Podzimková, 1994). Za zabrané pozemky byla poskytována náhrada, vykupovaly se za ceny z let 1913 až 1915 (Němec, 2004).

Velkým majetkem pozemkovým se rozuměly soubory nemovitostí s právy, která jsou spojena s jejich držením, jestliže výměra náležející v území Československé republiky vlastnický jediné osobě nebo týmž spoluvlastníkům je větší než 150 ha půdy zemědělské (rolí, luk, zahrad, vinic, chmelnic), nebo 250 ha půdy vůbec. Manželé nerozvedení považují se za osobu jedinou (zákon č. 215/1919 Sb.).

Ze záboru velkého pozemkové majetku naopak byly zákonem vyloučeny:

- pozemky selské,
- objekty právně i hospodářsky samostatné
- majetek zemský, okresní a obecní
- pozemky velkých státních statků neboli bývalé velkostatky odebrané habsburskému císařskému domu (velkostatky a statky bývalého arcivévody Bedřicha a bývalé arcivévodkyně d' Este, statky bývalého domu habsbursko-lotrinského a velkostatky císařského domu) (Podzimková, 1994).

7.1.2 Zákon přidělový

Přídělový zákon určoval zásady, podmínky a směrnice, podle kterých byly nově vzniklé pozemky přidělovány rolníkům (Maršíková a Maršík, 2007). Půda zabraná zákonem byla rozdělována především jednotlivcům, také ale sdružením, obcím nebo právnickým osobám či obecně prospěšným ústavům (Podzimková, 1994).

7.1.3 Zákon náhradový

Podle náhradového zákona se vypočítala náhrada za odebrané pozemky jejich vlastníkům (Maršíková a Maršík, 2007). Cenu nemovitostí zvyšovalo, pokud byly pozemky scelené dohromady a dobře přístupné, vzdálenost od měst, vynikající stav hospodářství nebo dobrá úrodnost půdy. Naopak cenu majetku snižovala rozptýlenost pozemků, špatná přístupnost, neuspokojivý stav hospodaření, nenáležitě obdělávaná půda nebo nebezpečí záplav (Podzimková, 1994).

7.1.4 Výsledek první pozemkové reformy

Tabulka 4 Výsledky první pozemkové reformy do roku 1932 z hlediska zemědělské půdy (Němec, 2004)

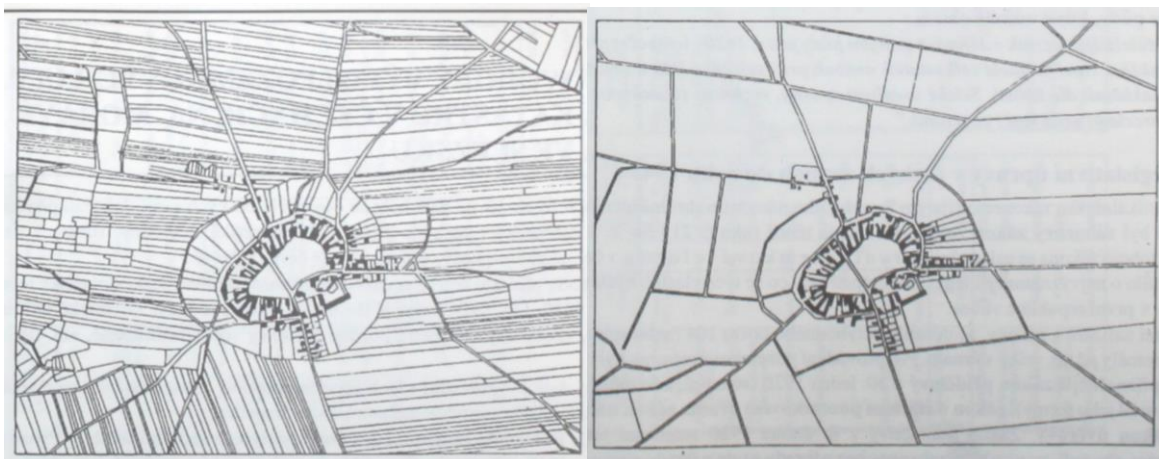
	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko	Celkem
Pozemkové reformě k dispozici	546 937 ha	212 712 ha	504 120 ha	1 263 770 ha
Noví majitelé získali	378 628 ha 69,2 %	133 689 ha 62,8 %	311 981 ha 61,9 %	824 298 ha 64,2 %
Vlastníkům propuštěno ze záboru	138 130 ha 25,3 %	76 154 ha 35,8 %	170 007 ha 33,7 %	384 291 ha 30,5 %
Koncem roku 1932 zbývalo v záboru	30 179 ha 5,5 %	2 870 ha 1,4 %	22 132 ha 4,4 %	55 181 ha 4,3 %
Celkový počet nabyvatelů	254 310	136 782	200 021	591 113
a z toho drobní přídělci	252 757	136 227	198 378	587 362
Drobní přídělci získali půdy	269 713 ha 71,2 %	101 058 ha 75,6 %	240 533 ha 77,1 %	611 304 ha 74,1 %
Počet utvořených zbytkových statků	1268	369	530	2 167
Zbytkové statky získaly půdy	99 329 ha	30 539 ha	57 656 ha	187 524 ha
Velikost vzniklého zbytkového statku	77,3 ha	93,6 ha	108,8 ha	86,5 ha
Půda přidělená jiným větším objektům včetně půdy zestátněné	9 586 ha	2 092 ha	13 792 ha	43 470 ha
Průměrná výměra zemědělské půdy získané drobným nabyvatelem	1,07 ha	0,74 ha	1,21 ha	1,04 ha

První československá pozemková reforma nebyla provedena důkladně a 2/3 pozemků při jejím provádění unikly ze záboru. V praxi to vypadalo tak, že 630 tisícům rolníků byla přidělena půda o průměrné výměře kolem 1 hektaru a zůstaly tzv. zbytkové velkostatky, jejichž výměra byla oproti půdě přidělené rolníkům mnohonásobně větší (Maršíková a Maršík, 2007). Výsledkem první pozemkové reformy bylo pouze posílení velkovýrobních podniků, drobným a středním zemědělcům však uspokojení nepřinesla. Na konci reformy roku 1938 se počet velkostatků zvýšil oproti roku 1921 o více než 30% a počet menších hospodářství zůstal stejný. Navíc většina pozemků maďarské a německé šlechty jim zůstala ponechána (Colloredo-Mansfeldové, Lichtentsteinové, Schwarzenbergové či na Slovensku rodiny Esterházy, Pálfy a Koburgů). A mnoho nemovitostí zabavených v letech 1919 až 1938 zůstalo nedořešených a ponechaných do další reformy po druhé světové válce (Němec, 2004).

7.2 Scelovací práce

Říšský zákon o scelování hospodářských pozemků z roku 1883 byl po roce 1918 převzat i do právního řádu Československa (Rybársky, 1991). Scelování pozemků, které v českých zemích probíhalo ve druhé polovině 19. století, bylo přerušeno 1. světovou válkou a po jejím skončení znovu pokračovalo během dvacátých a třicátých let. K roku 1927 bylo na Moravě sceleno 9 % zemědělské půdy (Podzimková, 1994). V roce 1940 se zákon o scelování rozšířil i na území Čech a scelování pozemků se podle tohoto zákona provádělo do roku 1948 (Rybársky, 1991).

Obrázek 2 Vesnice Slatina před a po scelení pozemků (Podzimková, 1994)

8. Československo 1945 - 1989

8.1 Poválečné období

Dvacet let trvajících „hlad po půdě“, který přetrvával po první světové válce a po nedůkladném provedení první pozemkové reformy, se projevil znovu po roce 1945. S koncem druhé světové války se lidé z vesnic dožadovali své půdy, čím dál tím více rodin mělo zájem samo hospodařit na zemědělské půdě (Podzimková, 1994) a zejména drobní rolníci a bezzemci volali po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy (Dekret č. 12/1945 Sb.).

8.2 Benešovy dekrety a sudety

Postupimská zajistila odsun Němců z příhraničních oblastí. Proto bylo v letech 1945 až 1946 vysídleno z Československa ke 3 milionům Němců. Po tomto odsunu nastalo vysídlení pohraničí Československa, včetně zemědělských oblastí a vláda žádala občany k novému osídlení včetně příslibu půdy (Maršíková a Maršík, 2007).

V roce 1945 byly prezidentem republiky Edvardem Benešem vydány tzv. Benešovy dekrety. Například dekret č. 5/1945 Sb., o národní správě zemědělského a lesního majetku, dále dekret č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa (Maršíková a Maršík, 2007). Zemědělským majetkem podle tohoto zákona myslela zemědělská a lesní půda včetně budov, závodů zemědělského průmyslu, rybníky a provozní zařízení, všechna práva spojená s držbou tohoto konfiskovaného majetku a budovy majitele a jeho zástupce, který řídil konkrétní zemědělský závod a budovy používané zaměstnanci (Podzimková, 1994). Tento dekret zkonfiskoval a následně rozdělil zemědělský majetek Němců, Maďarů, kolaborantů a zrádců. Orgánem, který na přidělování dohlížel byl určen Národní pozemkový fond (Maršíková a Maršík, 2007).

8.3 Druhá pozemková reforma

Jak již bylo zmíněno, první pozemková reforma nebyla provedena důsledně a 60 % půdy při ní uniklo ze záboru (Jonáš a kol., 1990). Proto krátce po druhé světové válce v dubnu 1945 byla vyhlášena v Košicích druhá pozemková reforma (Němec, 2004). V první fázi se uskutečnila již zmíněná konfiskace a následné rozdělení zemědělského majetku zrádců a nepřátel Československé republiky (Jonáš a kol., 1990). Další fázi tvořila revize první pozemkové reformy, která se uskutečnila přijetím zákona č. 142/1947 Sb. dne 11. července 1947. Těto revizi se podřídilo více než 1 000 000 ha půdy a to hlavně lesů. Největší výměru zemědělské půdy obdržel stát (Podzimková, 1994).

Druhá pozemková reforma připravovaná od roku 1947 byla vyhlášena v březnu 1948 zákonem č. 44/1948 Sb., o nové pozemkové reformě. Nicméně v praxi druhá pozemková reforma splynula s kolektivizací vznikem JZD (Podzimková, 1994).

Tabulka 5 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1921 (v %) (Němec, 2004)

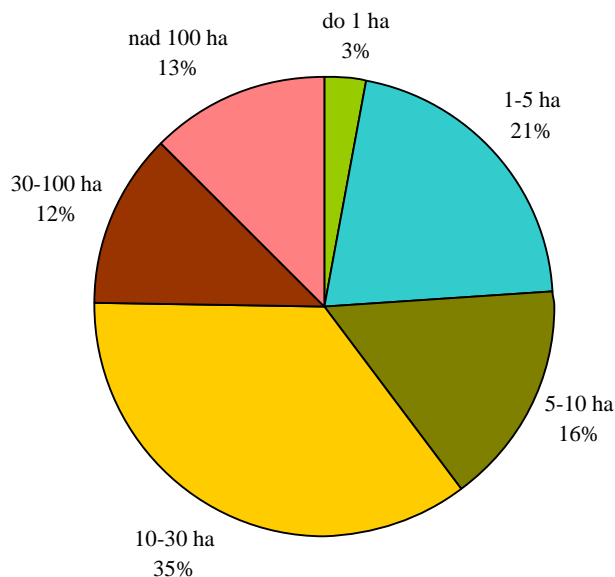
Území	Velikostní skupina podniků v hektarech					
	do 1	1 - 5	5 - 10	10 - 30	30 - 100	nad 100
Čechy	3,0	20,8	15,8	35,7	12,2	12,5
Morava a Slezsko	4,5	23,6	17,7	35,0	9,3	9,9
Slovensko	1,9	16,6	19,8	22,5	8,2	31,0

Tabulka 6 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1947 (v %) (Němec, 2004)

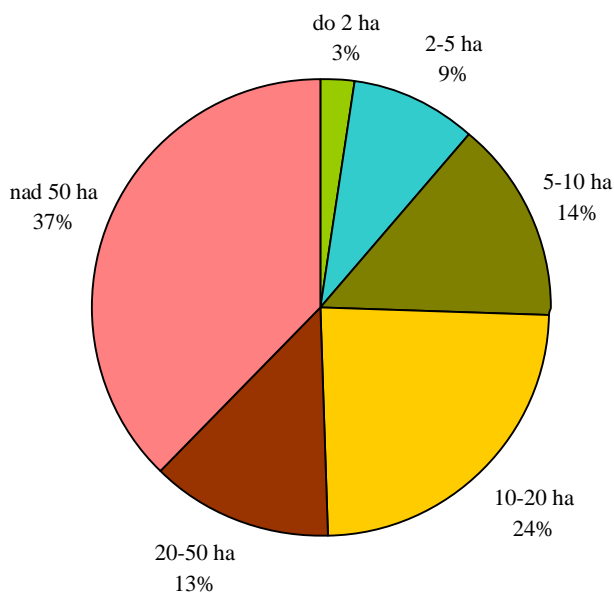
Území	Velikostní skupina podniků v hektarech					
	do 2	2 - 5	5 - 10	10 - 20	20 - 50	nad 50
Čechy	2,6	8,8	14,2	23,8	12,9	37,8
Morava a Slezsko	6,0	11,9	16,2	22,5	9,6	33,8
Slovensko	7,4	24,0	33,6	17,7	6,7	10,7

Následné dva grafy porovnávají podle předchozích dvou tabulek podíl zemědělské půdy mezi první a druhou pozemkovou reformou. Počet velkostatkářů se zvýšil.

Graf 1 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1921 podle tabulky č. 5

Graf 2 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1947 podle tabulky č. 6

8.4 Socializace zemědělství a združstevňování

Období po roce 1948 bylo nejvíce ovlivněno združstevňováním a zaváděním velkovýrobních forem v zemědělství, zejména pak zakládáním Jednotných zemědělských družstev a státních majetků. Druhá pozemková reforma provedená v letech 1945 až 1948 sice zlepšila postavení drobných a středních zemědělců, ale pozemky ve výsledku ještě více rozdrobila a zemědělci tak obhospodařovali své roztroušené a rozptýlené pozemky o malé výměře bez plnohodnotného použití agrotechniky. K odstranění těchto nedostatků měl pomoci přechod z malovýroby na družstevní velkovýrobu s postupným zakládáním JZD (Rybářsky a kol., 1991).

V roce 1950 byly agrární operace vystřídány novou koncepcí v souvislosti s nově vznikajícím socialistickým zemědělstvím (Reinöhllová a kol., 1998) a socializace zemědělství výrazně ovlivnila i vývoj pozemkových úprav. Pomocí pozemkových úprav měly být totiž vytvářeny podmínky pro efektivní využívání půdy ve společném sdruženém hospodaření. Pro tyto účely bylo dříve prováděné scelování pozemků formou agrárních operací zcela nepoužitelné (Jůva a kol., 1978).

Združstevňování začalo v roce 1949 vydáním zákona č. 69/1949 Sb., o Jednotných zemědělských družstev, který určoval, aby v každé obci bylo založeno jedno družstvo a dále určoval následnou spolupráci mezi nimi (Rybářsky a kol., 1991). Jednoduché projekty hospodářsko-technických úprav prováděné po roce 1949 zajistily přechod od soukromých zemědělců ke společnému družstevnímu hospodaření a umožnily kolektivizaci zemědělství. Vývoj socialistického zemědělství lze rozdělit na tři etapy (Jonáš a kol., 1990).

8.4.1 1. etapa

První etapa socialistického zemědělství probíhající v období let 1950-1960 byla charakterizována zakládáním Jednotných zemědělských družstev (JZD) (Jonáš a kol., 1990).

V této etapě se řešily tzv. jednoduché projekty HTÚP. Tyto projekty řešily pouze jednoduché scelení roztráštěných zemědělských pozemků do půdních celků v závislosti na stávajících cestních sítích, vodohospodářských zařízeních a trvalých hranic kultur (Burian a kol., 2011).

Tabulka 7 Vývoj združstevňování a přehled vývoje JZD v ČSFR (Jůva a kol., 1978)

Rok	JZD		Celkový počet		Podíl ze zemědělské půdy
	počet	výměra zemědělské půdy	sdužených podniků	členů družstev	
1949	28	3 138 ha	-	-	4,3 %
1951	3 138	1 070 446 ha	108 681	180 406	14,6 %
1952	5 848	2 177 718 ha	230 476	260 252	29,7 %
1954	6 502	1 902 838 ha	220 937	303 727	28,5 %
1956	8 016	2 236 558 ha	240 660	395 251	30,8 %
1958	12 140	4 289 618 ha	592 855	851 704	58,5 %
1960	10 816	4 903 063 ha	714 476	994 403	66,9 %

Jednotná zemědělská družstva (JZD)

Jednotná zemědělská družstva neboli JZD vznikala od 50. let v období kolektivizace zemědělských podniků. JZD vznikala od 50. let, zpočátku vznikala zejména v příhraničních oblastech na půdě, kterou vlastnil stát. Do 70. let

Z malovýroby na velkovýrobu se přecházelo postupně a to od nižších typů družstev k vyšším typům ...

- I. typu - JZD I. typu byla družstva zakládána od roku 1949. U těchto JZD byly zachovány pozemkové meze. Byly zřízeny společné osevy, polní práce i sklizně a to se společným užíváním družstevních i soukromých strojů. Každý člen pak dostával sklizeň jen ze svého pozemku, hradil na něj výlohy a dostával odměnu za svou účast na společných pracích.
- II. typu - JZD II. typu vznikající od roku 1950 byla družstva se společnou rostlinnou výrobou a osevnickým postupem na velkých souvislých plochách, kvůli kterým došlo k rozorání mezí. Následná sklizeň byla členům rozdělována podle jejich vlastní výměry půdy předané do družstva. Živočišná výroba u těchto družstev byla stále v soukromém vlastnictví jednotlivých členů.

- III. typu - U těchto JZD III. typu družstevníci sdružili půdy (se zachováním soukromého vlastnictví) k společnému hospodaření nejen v rostlinné výrobě, ale také předali svá hospodářská zvířata do společného ustájení, čímž byla umožněna společná živočišná výroba. Výnosy ze společného hospodaření byly rozdělovány podle vykonané práce a menší část výnosu byla rozdělována dle výměry sdružené půdy.
- IV. typu - Z JZD IV. typu se postupně stal jednotný typ. U těchto družstev se výnosy nedělily podle výměry půdy, ale výtěžky byly rozdělovány pouze podle vykonané práce. (Jůva a kol., 1978).

Tabulka 8 Zastoupení podle velikostních skupin JZD na konci roku 1958 (Rybářsky a kol., 1991)

Území	Počet JZD	Zastoupení jednotlivých velikostních skupin JZD podle výměry zemědělské půdy v %				
		do 100	100 - 200	300 - 500	500 - 700	nad 700
ČSFR	12 500	4,8	48,5	27,5	10,2	9,0
ČR	9 833	5,6	56,5	26,9	7,4	3,6
SR	2 727	1,8	19,9	29,4	20,3	28,6

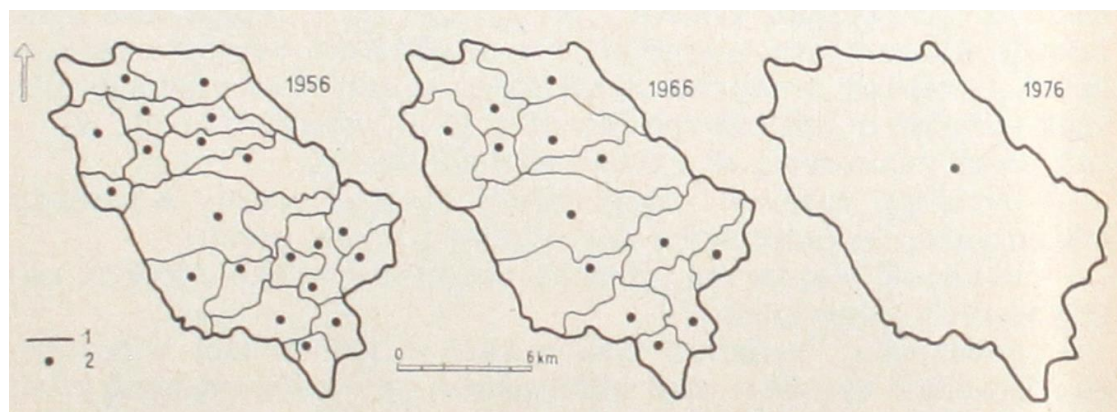
8.4.2 2. etapa

Počátkem 60. let vstupovaly zemědělské podniky do další etapy svého vývoje (Jonáš a kol., 1990) a začala tak další etapa pozemkových úprav v socialistickém zemědělství (Jůva a kol., 1978).

Druhou etapu probíhající přibližně mezi lety 1959 až 1971 charakterizovalo slučování malých družstev ve větší celky a přetváření tak na velkovýrobní zemědělské podniky. První slučování zemědělských družstev probíhalo už od roku 1958 do roku 1963. V roce 1970 pak proběhla druhá etapa slučování, která byla spojená s užší specializací zemědělské výroby. Tímto došlo k vytvoření obrovských a špatně organizačně zvládnutelných podniků (Rybářsky a kol., 1991).

V této druhé etapě se prováděly tzv. souhrnné projekty HTÚP, jinak nazývané také souhrnné nebo komplexní pozemkové úpravy (Jonáš a kol., 1990). Účelem těchto projektů bylo hlavně vymezení hospodářského obvodu a uspořádání půdy s cílem maximálního využití pro zemědělskou velkovýrobu (Reinöhllová a kol., 1998). Tyto projekty začínaly řešit kromě organizace půdního fondu a ekonomiky podniků také už ochranu krajiny (Jonáš a kol., 1990).

Obrázek 3 Slučování zemědělských podniků (Jůva a kol., 1978)

8.4.3 3. etapa

Poslední etapa vývoje pozemkových úprav v období socialistické velkovýroby probíhala od roku 1974 (Rybářský, a kol. uvádí 1971) a byla naplánována skončit v polovině 90. let. Během těchto let stále pokračovaly souhrnné projekty pozemkových úprav, při kterých byly slučovány zemědělské podniky do obrovských výměr, často i několika tisíc hektarů. Tyto projekty řešily kromě organizace půdního fondu a ekonomiky podniků, také už ochranu krajiny. Byly navrhovány významná opatření pro zlepšení životního prostředí, přesto bohužel většinou vždy zůstalo pouze u návrhu a převládlo hledisko maximální využitelnosti mechanizace (Burian, a kol., 2011).

8.4.4 Hospodářsko-technické úpravy (HTÚP):

Projekty HTÚP řešily hospodářský obvod zemědělského podniku a dále scelovaly pozemky do velkých bloků, aby bylo možné co nejefektivněji využít mechanizaci společně se zavedením společných a plánovaných osevních postupů (Reinöhllová a kol., 1998).

Tyto zásahy do krajiny v letech 1955 až 1989 byly velmi masivní. Návrhy projektů souhrnných HTÚP dopomohly k odstranění zbytku polních cest, krajinných prvků, narovnění a upravení délky toků a odvodnění lesů. Jediné částečné pozitivum, které lze na HTÚP najít je to, že přinesly poměrně rychlé odstranění nevhodně uspořádaných pozemků (Burian a kol., 2011).

Druhy pozemkových úprav:

- Jednoduché pozemkové úpravy - Jednoduché projekty HTÚP,
- Souhrnné neboli komplexní pozemkové úpravy - Souhrnné projekty HTÚP,
- Oblastní pozemkové úpravy,
- Místní pozemkové úpravy (Rybársky a kol., 1991).

9. Pozemkové úpravy po roce 1989

Rokem 1989 bylo v Československu odstartováno zcela nové období pozemkových úprav, které by se dalo nazvat novou pozemkovou reformou. a změny v těchto letech byly pro náš stát velmi zásadní (Burian a kol., 2011).

V roce 1989 došlo k sametové revoluci, skončilo 40 let vlády komunistické strany a došlo tak k obnovení demokratických politických poměrů v naší zemi (Karfík a kol., 2001). Došlo tedy k obnovení vlastnictví a vlastnických vztahů k půdě, k restitucím půdy, kterou stát v předešlých letech zabral, a v neposlední řadě došlo k prodeji zemědělských pozemků vlastněných státem a k obnovení trhu se zemědělskou půdou (Němec, 2004).

Vlastnictví patří mezi základní lidská práva. Každý člověk má právo na to vlastnit majetek a vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Vyvlastnění nebo omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a pouze za náhradu (Listina základních práv a svobod).

9.1 90. léta a restituce

Začátkem 90. let patřilo 98 % veškerého majetku do vlastnictví státu. V roce 1990 byl Federálním shromážděním přijat zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, tzv. malý restituční zákon. Týkal se nemovitostí, které po únoru 1948 byly zabaveny státem. Tímto zákonem byl započat velmi dlouhý a někdy i nekonečný proces navracení nemovitostí zpět jejich majitelům. Během této tzv. malé restituce stát původním majitelům vrátil zejména malé a střední rodinné podniky vyvlastněné v 50. letech. Bylo to kolem 100 tisíců nemovitostí - hotelů, restaurací, obchodů, atd. V první etapě se vrátily nemovitosti za 120 miliard korun. Další majetek za 900 miliard korun zůstal do tzv. velké restituce. Během této velké restituce bylo na základě dalších přijatých zákonů vráceny kromě jiného i šlechtický majetek. Desítky hradů a zámků se vracely rodům Lobkoviců, Schwanzenbergů, Colloredoů-Mansfeldům, Kolowratům, část Kinských nebo potomci Sternbergů (www.radiozurnal.rozhlas.cz)

Společenské změny, které v Československu nastaly po roce 1989, vyvolaly potřebu nového přístupu k půdě. Bylo potřeba začít řešit oceňování nemovitostí i půdy a po čtyřiceti letech tak došlo k obnovení trhu se zemědělskou půdou (Němec, 2004). Po obnovení vlastnických vztahů k půdě bylo politickou prioritou po roce 1989 vyřízení restitucí a uspokojení zájmu o půdy k soukromému zemědělskému hospodaření (Reinöhllová a kol., 1998).

Jednoduché pozemkové úpravy (JPÚ)

Po roce 1989 se změnou politického systému a také pojetí vlastnictví zde byla potřeba především v co nejkratším čase provést řadu pozemkových úprav tak, aby jejich vlastníci měly možnost na nich hospodařit, k tomuto účely pomohly jednoduché pozemkové úpravy. JPÚ nemohly splnit celospolečenské funkce - ochrana půdy, zúrodnění zemědělského půdního fondu, vyřešení vodohospodářských funkcí, zvýšení ekologické stability krajiny nebo její zvelebení (Reinöhllová a kol., 1998).

Komplexní pozemkové úpravy (KPÚ)

Na provádění komplexních pozemkových úprav nebyl začátkem devadesátých let čas, přesto v roce 1994 povedlo v okresech Kutná Hora a Plzeň-jih dvě KPÚ ukončit. Tyto pozemkové úpravy jen potvrdily, že skutečný stav se neshoduje s evidovaným stavem pozemků (Burian a kol., 2011). Komplexní pozemkové úpravy se začaly ve větší míře zahajovat od roku 1995, ovšem za stálého pomalého doznívání JPÚ (Reinöhllová a kol., 1998).

KPÚ kromě scelení pozemků také splňují mnoho dalších celospolečenských zájmů, jako jsou požadavky v podobě zapracování systémů ekologické stability (ÚSES), vodohospodářské požadavky, protierozní opatření, cesty a cestní sítě či obecně tvorba krajiny (Reinöhllová a kol., 1998).

Až pomocí komplexních pozemkových úprav se začaly vytvářet podmínky pro vytvoření prvků, které v krajině chyběly. Jednalo se o vybudování nových polní cest, výsadbu biokoridorů a biocenter ÚSES, vytvoření mezí nebo půdoochranných opatření (Burian a kol., 2011).

Tabulka 9 Průběh pozemkových úprav v letech 1991 až 2000 (Němec, 2004)

Rok	JPÚ		KPÚ			
	zatímní užívání		ukončené vým.vl.práv		zapsané v KN	
	počet	ha	počet	ha	počet	ha
1991	vznik OPÚ					
1992	statistika nevedena					
1993	počátek statistického sledování - nejednotně a s později založenou evidencí					
1994	9 595	148 607	4	913	-	-
1995	12 289	186 991	9	2 813	-	-
1996	14 926	234 168	17	6 913	-	-
1997	16 342	274 363	28	11 600	-	-
1998	17 444	294 946	40	16 358	26	8 104
1999	18 282	309 326	84	27 871	62	18 746
2000	18 928	318 553	146	45 774	126	40 992

9.2 Právní úprava pozemkových úprav

První zákon byl vydán v roce 1991 a to zákon č. 284/1991 Sb., České národní rady o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech (Maršíková a Maršík, 2007). Během let byl několikrát novelizován a ke konci roku 2002 zrušen. K 1.lednu 2003 ho nahradil zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (www.zakonyprolidi.cz).

9.3 Pozemkové úřady

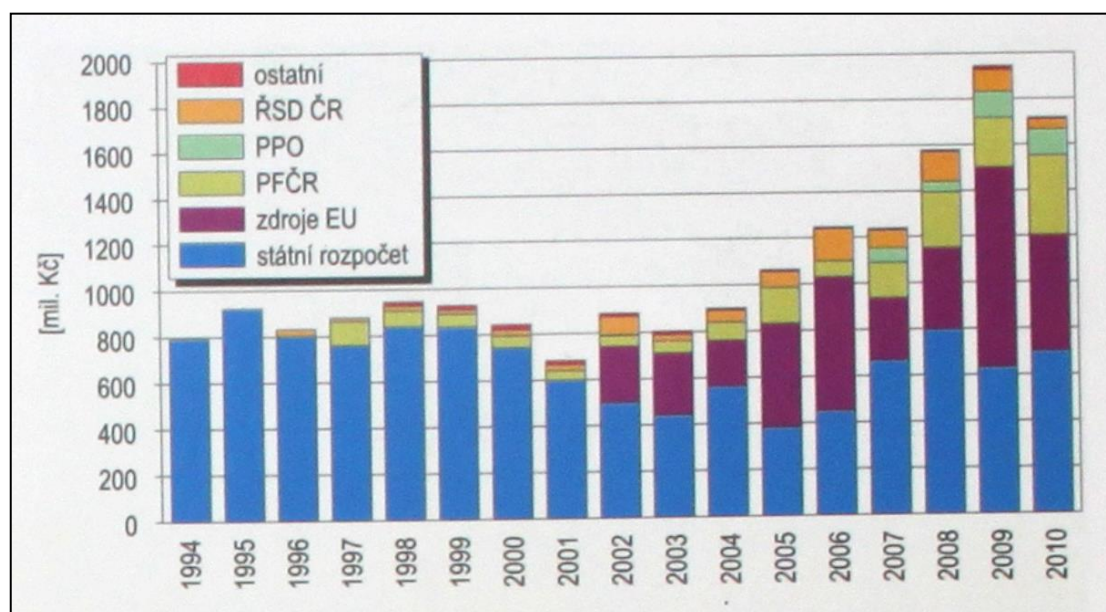
Pozemkové úřady byly zřízeny začátkem 90. let jako součást okresních úřadů, aby zajistily především rychlou realizaci restitucí vlastnických práv. Součástí okresních úřadů byly až do roku 2002, od 1.ledna 2013 se staly součástí resortu zemědělství (Burian a kol., 2011).

Pozemkovými úřady je zajišťování řešení pozemkových úprav a které jsou pod záštitou Ústředního pozemkového úřadu při Ministerstvu zemědělství ČR (Ministerstvo zemědělství ČR - odbor Ústřední pozemkový úřad). Pozemkové úřady jsou zřizovány podle zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech. Pozemkové úpravy v České republice jsou zajišťovány a financovány ze státní pokladny financují. V současnosti u nás máme celkem 77 pozemkových úřadů, které sídlí zpravidla v každém okresním městě (Maršíková a Maršík, 2007).

9.4 Financování

Pozemkové úpravy a jejich realizace neplatí vlastníci pozemků, ale jsou financovány SPÚ, který jednak dává peníze z vlastních zdrojů, ale především je financuje pomocí evropského Programu pro rozvoj venkova. Od roku 1991 bylo na pozemkové úpravy v České republice státem vydáno přibližně 25 miliard korun, z toho 9 mld. na návrhy a 16 mld. na realizaci PÚ. Od roku 2013, tedy existence SPÚ bylo nejvíce finančních prostředků vynaloženo na zpřístupnění pozemků, a to přes 6 mld. korun. Více než 1 mld. korun putovala do vodohospodářských zařízení, protierozních a ekologických opatření (www.spucr.cz).

Obrázek 4 Zdroje financování pozemkových úprav v letech 1994 až 2010 (Burian a kol., 2011)

Evropské zdroje financování pozemkových úprav:

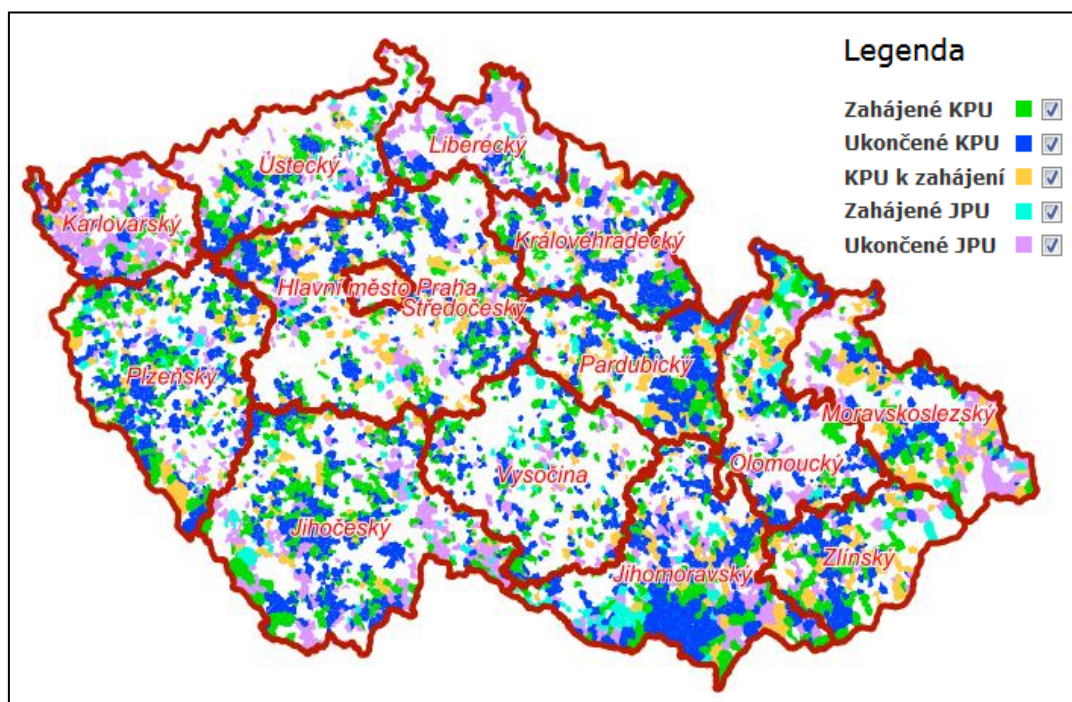
- Program SAPARD,
- Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství,
- Program rozvoje venkova (Burian a kol., 2011).

9.5 Současný vývoj pozemkových úprav v ČR

K březnu 2019 podle Státního pozemkové úřadu bylo dokončeno na výměře 1 400 000 hektarů 2 402 komplexních pozemkových úprav a 2 921 jednoduchých pozemkových úprav. Rozpracovaných pozemkových úprav má Státní pozemkový úřad 1 060 KPÚ a 110 JPU (www.spucr.cz).

Nejčastěji Státní pozemkový úřad řeší pozemkové úpravy týkající se zpřístupnění pozemku, protierozních opatření, opatření řešících důsledky povodní a dlouhotrvajícího sucha, scelení a tvary pozemků a v neposlední řadě také vymezení vlastnických vztahů (www.spucr.cz).

Obrázek 5 Přehled pozemkových úprav v České republice k březnu 2019 (www.eagry.cz)

9.6 Výhled do budoucna

Do budoucna by se mělo při řešení pozemkových úprav počítat více s adaptací na klimatické podmínky, především na problematiku sucha a navrhovat účinná řešení (www.enviweb.cz). V posledních letech se začaly vyskytovat různé meteorologické jevy, které mají za následek povodně nebo naopak především delší období sucha (Kakos, 1995).

Důvodem výskytu těchto hydrologických jevů je, že v posledních několika desetiletích při intenzifikaci zemědělské výroby byla vybudována síť velkoplošných odvodnění. Byly likvidovány přirozené prvky systému ekologické stability v zemědělské krajině, byla upravena koryta vodních toků, a to vše za účelem urychleného odtoku vody z odvodněných pozemků. Došlo tak ke zvýšenému a zrychlenému odtoku vody z horních částí povodí toků, což vedlo k deficitu vody v těchto územích a k destrukci přirozeného prostředí pro tradiční potoční faunu a flóru. Tyto úpravy krajiny mají za následek nejen malou retenci vody v krajině a likvidaci přirozeného rostlinstva a zvířectva, ale také jsou na vině při výskytu povodní (Kender, 1995).

V předchozích desetiletích pozemkové úpravy řešily zejména ochranu půdy před erozí a ochranu proti povodním. Hlavní prioritou pozemkových úprav byla také retence vody, neboli pouze dočasné zadržení vody v přírodě. V následujících desetiletích by proto měla být důležitá i akumulace vody, jinak řečeno dlouhodobé zadržení vody v krajině. Současně by se společně s pozemkovými úpravami měl dělat také návrh závlahových systémů a zabezpečení zdrojů závlahové vody. Pozemkové úpravy se budou muset řešit s ohledem na zdroje vody, proto bude nutné dělat pozemkové úpravy v několika katastrech naráz, přičemž prioritou budou oblasti nejvíce suchem dotčené. Pro tyto změny bude nutné novelizovat zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech (www.enviweb.cz).

10. Pozemkové evidence a katastry v jednotlivých obdobích

Z historických pramenů lze vyvozovat, že lidstvo mělo vždy potřebu nějakým způsobem zaznamenávat a evidovat svůj majetek (Karfík, Karfíková a Spáčil, 2001). Evidování pozemků a nemovitostí má důležitý význam pro stanovení vlastnických i užívacích vztahů k pozemkům a správně vedená evidence je nezbytná pro správné fungování státu (Němec, 2004).

Slovo „katastr“ vzniklo z latinského *caput* či *capitastrum* a znamená něco jako soupis, seznam, rejstřík a v minulosti takto býval nazýván především soupis pozemků a nemovitostí (www.cuzk.cz). Podle Maršíkové a Maršíka zase slovo „katastr“ vzniklo z italského *catastico*, a řeckých *katastasis* a *katastichon*, s překladem osídlení či kniha záznamů o osídlení. V současnosti se katastrem rozumí soupis nemovitostí a jejich vlastníků (Maršíková a Maršík, 2007).

Pozemkový katastr sloužil jako podklad pro předepisování pozemkové daně a jeho význam je propojen současně s rozvojem pozemkové daně v různých obdobích. Katastr obsahoval soubor měřičského a popisného operátu sloužícího k zobrazení pozemků, jejich tvaru, velikosti, polohy, zápisu bonity, výtěžku nebo výnosu. Účelem katastru bylo správné vyměření daně z pozemku, kromě toho byl také důležitý při zakládání a doplňování veřejných knih (knihy pozemkové, zemské, železniční, atd.) (Podzimková, 1994).

10.1 Stabilní katastr

Rokem 1811 byl Císařským patentem přijat Všeobecný občanský zákoník, který stanovoval principy mimo jiné ovlivňující fungování katastru. Například, že stavba je součástí pozemku a nebo že pro převod nemovitostí je zapotřebí zápis do pozemkových knih, tzv. intabulace. Tento zákoník a jeho zásady platili více než sto let, v roce 1951 byl ale zrušen zákonem č. 141/1950 Sb. (www.cuzk.cz).

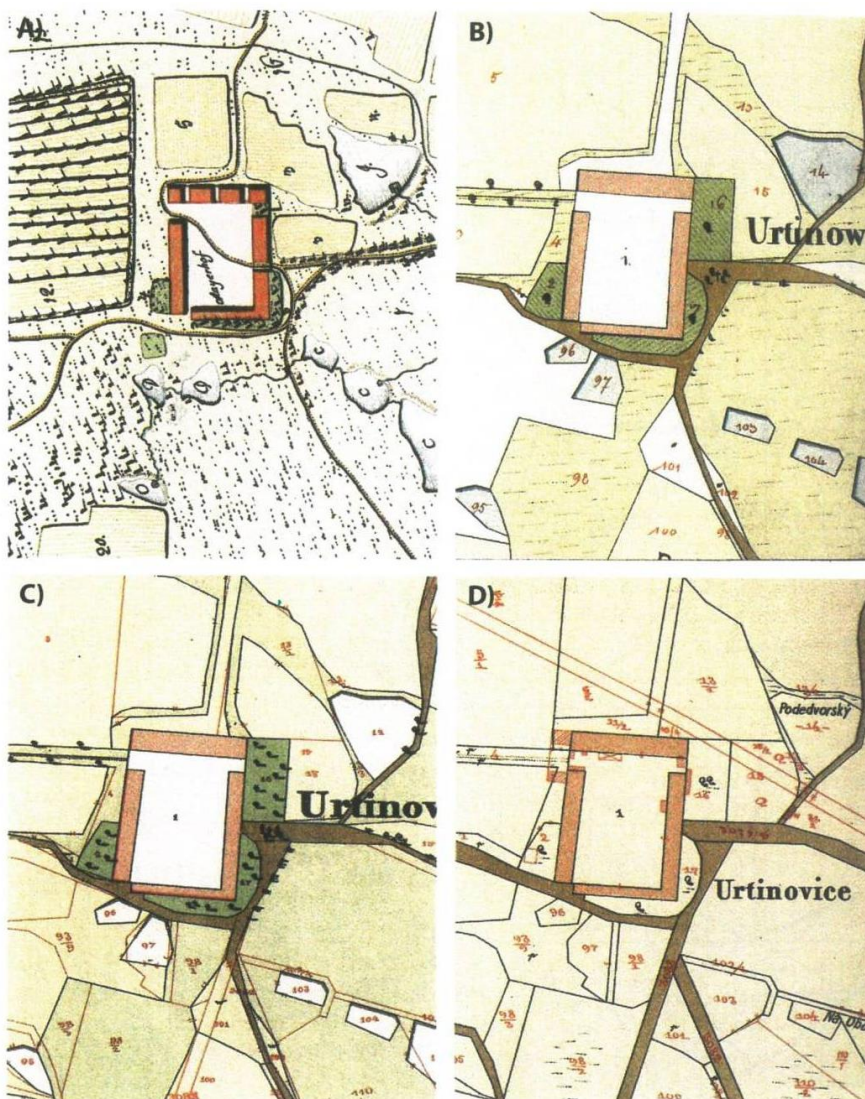
Tereziánsko-josefský katastr, který byl v platnosti až do roku 1860, postupně přestával vyhovovat rostoucím požadavkům (Burian a kol, 2011). Proto byl roku 1817 císařem vydán patent o dani pozemkové a vyměření půdy, který stanovoval vybudování nového katastru, tzv. stabilního, na geometrických základech.

Po zmapování poslední katastrálního území byl stabilní katastr v roce 1961 uzákoněn jako jediný platný katastr v Rakousku-Uhersku (Maršíková a Maršík, 2007).

Stabilní katastr velmi rychle stárnul a evidovaný stav se brzy začal lišit se stavem skutečným. V letech 1869 až 1881 byla provedena reambulace stabilního katastru, neboli jeho rychlé a jednorázové doplnění, původní katastr však tímto značně utrpěl, protože práce byly prováděny ve spěchu (www.cuzk.cz).

Stabilní katastr položil základy dnešnímu modernímu katastru nemovitostí. Tento katastr je založený na vědeckých podkladech a je zeměměřickým dílem vysoké kvality (Burian a kol., 2011). Ze stabilního katastru je dodnes odvozena většina platných katastrálních map na území ČR. Tyto katastrální mapy jsou platné na asi 70% území našeho státu (www.cuzk.cz).

Obrázek 6 Mapa (Ortvínovice) katastru josefského (1785), stabilního (1827), reambulovaného (1889) a evidovaného (1896-1954) (Burian a kol., 2011)

10.2 Pozemkové knihy

Pozemkové knihy vznikly ke konci 18. století pro potřeby evidence pozemků. Jejich předchůdcem byly zemské desky (Burian a kol., 2011). V roce 1871 byl přijat obecní knihovní zákon a tři roky poté byl vydán zákon o založení nových pozemkových knih, který řešil zakládání pozemkových knih, jakožto oficiální dokladu o vlastnictví pozemků. Pozemkové knihy byly veřejnoprávní institucí a staly se hlavním nástrojem a moderním způsobem evidence nemovitostí a pozemků (Němec, 2004).

Zákon určoval, že do nově zakládaných pozemkových knih se budou zapisovat všechny nemovitosti, pozemky a stavby ležící ve stejném katastru a s nimi spojená práva a povinnosti a další důležité skutečnosti (www.cuzk.cz). Díky tomu se v nich dají dohledat údaje o vzniku vlastnického práva a jeho změně koupí, prodejem, děděním či vyvlastněním (Němec, 2004). Dále zákon stanovil, že pozemkové knihy budou veřejné. Díky přísným a přesným formálním pravidlům pro zápis do knih a díky intabulačnímu principu se pozemkové knihy pyšily vysokou shodou mezi stavem v terénu a stavem evidovaným (www.cuzk.cz).

Obrázek 7 Výpis z pozemkové knihy (Podlešín) (www.jewishmuseum.cz)

Výpis z pozemkové knihy
katastrálního území Podlešín - soudní okres Slaný

A.

Běžné číslo	Parcelní číslo	Poznačení parcely (číslo domu, způsob obdělávání)	Běžné číslo	Parcelní číslo	Poznačení parcely (číslo domu, způsob obdělávání)
1	816	zhrada			
2	858	role			
3	859	role			
4	831	role			
5	822	role			
6	1042	louka			

Zápis

A.

1-3 Zápis, na které vzat zřetel.

B.

1 Předchozí vlastníci.

2 Došlo 9. prosince 1930 č. 4799.
Podle kupní smlouvy ze dne 6. prosince 1930 vloženo právo vlastnické: a./ Josefu Beckovi / Jude / na polovici b./ Věře B e c k o v é / Jude / na polovici.

C.

Zápis

Došlo 9. prosince 1930 č. 4799.
Vkladná vedlejší.
1 Podle kupní smlouvy z 6. prosince 1930 vložem výměnek č. 111 smlouvy uzavřené: Karla a Hermína Beckovými. Vkladná listina č. 111.

2 Singuliert am 19. Oktober 1939 T. S. 347.
Die durch die Entscheidung des Landratschafesministeriums vom 28. August 1939 B. Z. 518/W nach der Reg. Vdg. vom 21. März 1939 No. 87 Slg. G. V. eingesetzte Zwangsverwaltung wird angesetzt.

Veškeré změny při právu zástavním zde co vkladné vedlejší výnosům, zapsány jsou pouze ve vkladné listině.

Grundbuchabteilung des Bezirksgerichtes in Slaný.
Knihovni oddělení okresního soudu v Slaném.
em 4. 1. 1943
cna

Pozemkové knihy v dnešní době stále slouží jako platný legislativní podklad vlastnických vztahů k nemovitostem (Burian a kol., 2011) a je možné požádat o výpisy, opisy či kopie z nich (www.cuzk.cz).

10.3 Pozemkový katastr

Zákon o pozemkovém katastru byl přijat v roce 1927 a přispěl k jeho zkvalitnění. Z katastru daně pozemkové se tak stal pozemkový katastr a z původního daňového účelu katastru se stával účel především právní a hospodářský (www.cuzk.cz).

Pozemkový katastr byl seřazen dle katastrálních území, dříve nazývaných katastrálních obcí, a každé toto území bylo dále rozděleno na pozemkové tratě podle místního pojmenování. Katastr obsahoval mapy či měřičský operát, dále písemný operát, sbírku listin a úhrnné výkazy (Podzimková, 1994).

Měřítko v katastrálních mapách bylo malé - 1 milimetr na mapě se rovnal 2,88 metru ve skutečnosti, jinak řečeno, okem těžko rozeznatelná desetina milimetru značila v terénu necelých 30 cm. Z tohoto důvodu katastrální mapy nebyly dobrým podkladem pro spory vlastníků pozemků a také se nedaly použít k ohraničení sporných pozemků (Podzimková, 1994).

10.4 Jednotná evidence půdy

Po roce 1948 došlo ke změně evidence nemovitostí. Zákonem v roce 1950 byly zrušeny zápisy do pozemkových knih a zůstal jim tak pouze tzv. deklaratorní charakter (Němec, 2004). V novém politickém systému nebyl zájem evidovat soukromá práva k pozemkům. Hospodářství v socialistickém Československu se zakládalo na plánování zemědělské výroby. Pro tyto účely proto nebylo důležité kdo půdu vlastní, ale kdo na ní hospodáří (www.cuzk.cz). Proto byla v roce 1956 orgány geodézie založena Jednotná evidence půdy (JEP), která evidovala uživatelské vztahy k půdě, aniž by řešila vlastnické vztahy. JEP se nezabývala skutečnými vlastnickými vztahy, nýbrž pouze skutečným užíváním půdy (Váchal a kol., 2001). V období 1951 až 1964, tedy v letech existence JEP, soukromá práva k nemovitostem neměla žádnou důkladnou a úplnou evidenci (www.cuzk.cz).

10.5 Evidence nemovitostí

Evidence nemovitostí byla zřízena na základě zákona č. 22/1964 Sb., o evidenci nemovitostí. Tímto rokem se přestaly provádět zápisy do pozemkových knih (Němec, 2004). Evidence nemovitostí narozdíl od JEP evidovala kromě druhu, výměry a způsobu užívání nemovitosti také právní a vlastnické vztahy spjaté s danou nemovitostí (Burian a kol., 2011). Mapy EN obsahovaly správní hranice, hranice parcel, parcelní čísla, mapové značky a názvosloví a textová část EN zahrnovala uživatelské a vlastnické vztahy k pozemkům (Maršíková a Maršík, 2007).

Výpisy z evidence nemovitostí byly pouze informativní a nebyly právně platné. Dokladem o vztahu k nemovitosti byly pouze nabývací listiny, navíc bylo zakázáno podávat výpisy, pokud vlastníkem nemovitosti byl stát (Němec, 2004).

10.6 Katastr nemovitostí České republiky

Po roce 1989 již nebylo dále možné vycházet z evidence nemovitostí a jejího neúplného obsahu a pokračovat v principech, podle kterých byla založena a vedena a které nebyly příliš dokonalé (Karfík, Karfíková a Spáčil, 2001). K 1. lednu 1993 byl tedy zřízen katastr nemovitostí a to zákonem č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky, a navázal tak na existující evidenci nemovitostí, která byla vedena od roku 1964 (Ročenka půdního fondu 2017 - www.cuzk.cz).

Katastr nemovitostí České republiky je souhrnem údajů o nemovitostech a k nim se vztahujících vlastnických nebo jiných věcných práv (www.cuzk.cz). KN je také zdrojem informací, které slouží k ochraně práv k nemovitostem, pro účely daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění, k ochraně životního prostředí, k ochraně nerostného bohatství, k ochraně zájmů státní památkové péče, pro rozvoj území, k oceňování nemovitostí, pro účely vědecké, hospodářské a statistické a pro tvorbu dalších informačních systémů sloužících k účelům (Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí)

Katastr nemovitostí je upravován zákonem č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (neboli katastrální zákon) a zákonem č. 359/1992 Sb., o zeměměřických a katastrálních orgánech (www.cuzk.cz). Katastrální zákon vymezuje pojem katastr nemovitostí - jakožto soubor údajů o nemovitostech v České republice. Dále definuje

předmět a obsah KN, způsob, jakým jsou poskytovány údaje a metody obnovy katastrálního operátu (Vlasák a Bartošková, 2007).

Katastr nemovitostí obsahuje soupis a popis nemovitostí, jejich geometrické a polohové určení a také vlastnická a další věcná práva k nemovitostem. Dále definuje předmět a obsah KN, způsob, jakým jsou poskytovány údaje a metody obnovy katastrálního operátu (Vlasák a Bartošková, 2007). V KN se evidují všechny katastrální území, pozemky, budovy, byty a nebytové prostory, právní vztahy, nájmy a výpůjčky. Naopak se v katastru neevidují podzemní stavby a drobné stavby (Němec, 2004).

Obrázek 8 Nahlížení do katastru nemovitostí (www.cuzk.cz)

The image shows a screenshot of the CZÚK website interface for land registry access. At the top, there is a logo for CZÚK and the text "Nahlížení do katastru nemovitostí". Below this is a navigation menu with tabs for "Parcela", "Stavba", "Jednotka", "Právo stavby", "Řízení", "Mapa", "LV", and "Kat. území". The main content area is titled "Nahlížení do katastru nemovitostí" and contains a brief description of the application's purpose, followed by a note about the availability of the service and a warning about the use of automated tools. At the bottom, there are five interactive buttons: "Vyhledat parcelu" (with a magnifying glass icon), "Vyhledat stavbu" (with a house icon), "Vyhledat jednotku" (with a floor plan icon), "Vyhledat řízení" (with a document icon), and "Zobrazení mapy" (with a map icon).

11. Církevní majetek

Téma vztahu církve se státem vede evropskými dějinami od jejich počátku a v České republice je téma církevního majetku předmětem sporu od konce 20. století. Církev v České republice je soukromou korporací a tudíž je majetek církví je v soukromém vlastnictví. Rakouský Obecný občanský zákoník, který v české zemi platil do roku 1950, vymezoval vlastnictví úplné a vlastnictví dělené. Střední občanský zákoník platící od roku 1950 dělil vlastnictví na socialistické, osobní a soukromé. Listina základních práv a svobod platná od roku 1991 uznává jednotnou koncepci vlastnictví a vlastnické právo všech vlastníků podle Listiny základních práv a svobod má stejný zákonný obsah i ochranu. Může zde ale existovat i jistá povinnost a to zákonné omezení ve veřejném zájmu (Kolář a Kříž, 2009).

11.1 Vznik církevního majetku

- Převod patronátních práv - Již od starověku bylo zcela běžné, že si panovníci a šlechtici stavěli fary a kostely na svých pozemcích. Podle germánského práva, kterým se řídila i naše země, budova patřila majiteli pozemku.
- Dary - Zejména zámožní věřící a zakladatelé různých církevních institucí se často rozhodli věnovat církvi své hmotné statky, například poddanské vesnice nebo pozemky. Také pravidelně poskytovali peněžité prostředky na církevní stavby a udržování chodu církevních institucí.
- Sbírký - Při mši svaté věřící vždy dávali nějaké osobní obětní příspěvky, nejdříve se jednalo spíše o naturální podobu, později však v peněžitou formu. Tento způsob přetrvává do dneška, zejména při nedělních a svátečních bohoslužbách.
- Dědické odkazy - Církev také velmi často zdělila majetek od svých věřících, kteří neměli vlastní děti, či kajícníků, kteří si tímto činem chtěli napravit své křivdy.
- Koupě - Rozhodně nebylo žádnou výjimkou, že církev svůj majetek rozšiřovala také koupěmi. Finanční prostředky ke koupi dalších nemovitostí získávala z výsledku svého hospodaření na svých statcích a nebo z peněžitých darů.
- Intence a jiné druhy příspěvků věřících - Věřící dobrovolně odměňovali kněze například za sloužení mše, za křty, svatby, pohřby nebo z pouhé vděčnosti. V

některých diecézích se tyto příjmy považovaly za příjem církve, v jiných zase za osobní majetek kněze.

- Věno - V některých klášterech bylo zvykem, že nově příchozí museli odevzdat církvi věno, stejně jako při svatbě.

(Kalný, 1995) (www.cirkev.cz)

11.2 Církevní majetek před rokem 1918

Reformy Josefa II snížily církevní pozemkový fond na 5 % z celkového fondu dnešní ČR (Tretera, 1993). Revolucí v roce 1848 se církev osvobodila od státu a začala hledat cesty k narovnání vztahů se státem (Tretera, 1993). To bylo umožněno v roce 1874, kdy byl nový vztah mezi církví a státem upraven několika zákony. Církev mohla znovu zakládat nadace, stát přestal kontrolovat hospodaření církve. Stát si však nechal svůj vliv, aby mohl ustanovovat nové biskupy, ty ovšem byli pouze německé národnosti. Státní předpisy přijaté na základě konkordátu platily i po jeho zrušení během první republiky (Kalný, 1995). Roku 1885 byl přijat kongruový zákon. Ten uzákoňoval státní příspěvek tzv. kongruu pro chudé duchovní a k vyrovnání rozdílu v příjmu mezi bohatými a chudými farnostmi a platil až do roku 1949. Majetek církví byl již od středověku evidován v zemských deskách a od 18. století už v pozemkových knihách, které lze dohledat i v dnešní době (www.mkcr.cz).

11.3 Československo 1918 - 1945

Za 1. republiky stát dohlížel na církevní majetek při dosažení určité hodnoty. Církev pak k prodeji tohoto majetku potřebovala souhlas státu. Přesto církev měla i nějaké výhody, jako například tzv. patronáty či kongrua. Patronáty byla závazky ze strany měst, zemí či soukromých osob k zajišťování údržby a fungování například kostela. Kongrua zase znamenala, že stát dopomáhal financovat příjmy duchovních (www.blisty.cz).

11.3.1 První pozemková reforma (1918 - 1938)

První pozemková reforma se týkala také majetku ve vlastnictví církevních právnických osob. Realizací této reformy došlo hned na začátku roku 1918 k převodu církevní půdy na nové majitele. V Čechách došlo k převodu 25 %, na Moravě 8 %, celkem tedy k 16 % církevní půdy. Za tuto zbranou půdu církev dostala určitou finanční náhradu, přestože nebyla zcela adekvátní (Valeš, 2009).

Po provedení první pozemkové reformy bylo z celkové výměry 234 119 hektarů církevní půdy převedeno na nové majitele dohromady 16 %, v Čechách to bylo 25% a 8,5 % to bylo na Moravě. Těchto 16 % zabrané půdy z důvodu převedení na nové nabyvatele představovalo jen menší část z celkové půdy církve zabrané státem. (Kalný, 1995). Po této prvorepublikové reformě klesl pozemkový fond církví přibližně na 2 % z celkového půdního fondu dnešní České republiky (Tretera, 1993).

Tabulka 10 Rozloha církevního majetku před a po první pozemkové reformě v roce 1919 (Kalný, 1995)

	Rozloha velkého církevního majetku podléhajícího první pozemkové reformě	Rozloha pozemků odebraných první pozemkovou reformou
Čechy	103 295 ha	25 837 ha
Morava	130 824 ha	11 138 ha
celkem	234 119 ha	36 975 ha

11.3.2 Nacistická okupace (1938 - 1945)

Nacistická okupace byla velmi tragickou epizodou Československa, zvláště pak pro židovské náboženské obce. Perzekuce vedené proti židovským obcím začaly restrikcemi jejich členů a skončily vyhlazením většiny z nich. To se samozřejmě nevyhnulo ani majetku této náboženské společnosti. Kromě židovských náboženských obcí nezůstali stranou i další církve, hlavně katolické řády a kongregace (Valeš, 2009). Přes sedmdesát katolických kněží českého původu bylo popraveno nebo odvedeno do koncentračního tábora, dalších 300 jich bylo posláno

do vězení (Koura a Vaničková, 2014). Špatně dopadl také Řád německých rytířů, který bránil celistvost ČSR. Tento řád byl po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a po zabrání pohraničí v obou státech zakázán, rozpuštěn a jeho majetek zkonfiskován (Kalný, 1995).

Během nacistické okupace byl majetek a pozemky církve ležící v pohraničí státu zkonfiskovány a v pozemkových knihách přepsány na nacistické Německo. Po skončení války byly tyto církevní nemovitosti navráceny zpět církvi dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o vrácení majetku. Vrácení majetku se však odkládalo tak dlouho, že v praxi k němu důsledkem února 1948 vůbec nedošlo (Kalný, 1995).

11.4 Československo 1945 - 1989

První roky po konci 2. světové války církev získala ve společnosti na oblibě. Důvodem byl její postoj vzdoru během nacistické okupace (Koura a Vaničková, 2014). Mezi státem a církví byl vzájemný respekt a vláda nezasahovala ani neomezovala církev a jejich činnost (Janišová a Kaplan, 1995). Nástup komunistického režimu v únoru 1948 ovšem znamenal pro katolickou církev další velmi tragické období (Koura a Vaničková, 2014). Církev se totiž stala jedním z významných ohnisek odporu proti komunistickému režimu (Kolář a Kříž, 2009) a římskokatolická církev kvůli velké základně věřících znamenala pro totalitní režim zásadní překážku (Koura a Vaničková, 2014).

11.4.1 Druhá pozemková reforma

Poupravení první pozemkové reformy a i následné vydání zákona č. 142/1947 Sb., o revizi první pozemkové reformy mělo velký vliv na majetkové poměry církve. Církev se stala ekonomicky zcela odkázaná na stát a bylo ohroženo společenské poslání církve (Janišová a Kaplan, 1995).

Okamžitě po únoru 1948 byla radikálně uskutečněna nová pozemková reforma. Zákonem č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě a zákonem č. 142/1947 Sb. byl vyvlastněn téměř veškerý církevní majetek a zemědělské i lesní pozemky. Církvi zbyly pouze kostely, fary a některé farní pozemky do 2 hektarů (Kalný, 1995). Za

vyvlastnění majetek měla být podle zákonů církvím vyplacena finanční kompenzace, k tomu ale nikdy nedošlo a stát tak tento majetek získal zadarmo (www.mkcr.cz).

Tabulka 11 Církevní pozemky v únoru 1948 (Valeš, 2009)

	Církve a náboženské společnosti (hektary)	Z toho církevní řády (hektary)
Zastavěná plocha	600	327
Zemědělská půda	72 201	19 998
Lesní půda	181 326	66 031
Vodní plocha	3 611	2 770
Ostatní plocha	3 894	1 769
Celkem	261 632	90 895

Toto vyvlastňování církevní majetku po únoru 1948 se opíralo o právní předpisy. Tyto předpisy byly buď přímo k tomu vydávané nebo pocházely z doby předtím, někdy však byly volně vykládané (Valeš, 1989).

Církev se stala ekonomicky zcela závislá na státu. Proto byl vydán zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, tímto zákonem se stát zavázal hradit náklady církve a duchovních. Na druhou stranu si vyhradil právo dozoru nad církvemi včetně udělování souhlasu k vykonávání duchovenské služby (Kalný, 1995).

11.5 Situace po roce 1989 a výčtové zákony

Po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 se církvím i občanům státu dostala svoboda vyznání zaručená Listinou základních práv a svobod a církve tedy mohou zcela neomezeně a volně působit ve společnosti (Kolář a Kříž, 2009).

Brzy po listopadu 1989 se zákony přijaté roku 1949 staly zastaralými a proto bylo nutné začít řešit, jak bude vypadat ekonomické zabezpečení církve v novém státě (Kalný, 1995). V roce 1990 byl přijat zákon č. 298/1991 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého,

který byl rok poté novelizován zákonem č. 338/1991 Sb. Tyto dva výčtové zákony byly přijaty za účelem nápravy křivd způsobených řeholním řádům a kongregacím v padesátých letech, zejména protiprávním odnětím jejich nemovitého majetku (Valeš, 2009.).

V červenci téhož roku bylo zákonem č. 298/1990 Sb. řeholním řádům a kongregacím navraceno kolem 70 budov z celkového počtu 900 objektů. Další rok došlo k vrácení necelých dalších 200 objektů (Tretera, 1993).

11.6 Restituce církevního majetku

V roce 1990 byl přijat zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, tzv. malý restituční zákon. Tento restituční zákon se týkal pozemků a majetku, které byly sebrány státem v 50. letech jejich vlastníkům například soudními procesy. Byl tak odstartován dlouhý proces navrácení nemovitostí zpět jejich majitelům, protože většina původních pozemků v přírodě už neexistovala (Maršíková a Maršík, 2007).

Církevní restituce znamená majetkoprávní vyrovnání mezi státem a církvemi, zejména pak církev římsko-katolickou. Majetek církví jim byl po roce 1948 zabrán a zkonfiskován komunistickým režimem. Toto vyrovnání zahrnuje vrácení zemědělské půdy, nemovitostí a případné finanční dorovnání rozdílů (www.aktualne.cz).

Řešení církevních restitucí se dlouhé roky odkládalo (Kalný, 1995). Od 1. ledna 2013 je v platnosti zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Tento zákon se zakládá na naturálních restitucích majetku církví vlastněných původně církvemi a v současné době ve vlastnictví státu (www.spucr.cz).

11.7 Předpokládané majetkové vyrovnání s církvemi - naturální restituce a finanční kompenzace

Podle zákona č. 428/2012 Sb., o církevních restitucích se předpokládá církvím v restitucích vrátit majetek přibližně 200 tisíc hektarů pozemků naturálně a 61 tisíc hektarů ve finanční kompenzaci (www.blisty.cz).

Finanční náhrada za majetek, který nelze vydat, představuje 59 miliard Kč. Tento majetek je ve vlastnictví obcí, krajů, soukromých právních i fyzických osob nebo státních subjektů kromě Pozemkového fondu a Lesů ČR (www.blisty.cz). V této finanční náhradě jsou například zahrnuty tyto objekty: nemocnice Valtice, nemocnice Na Františku, statek Nebušice, zámek Řevnice, zámek Horní Dunajovice, zdravotní středisko Horoměřice, SOŠ vinařská ve Valticích, bývalé Arcibiskupské gymnázium v Praze Bubenči či statek Horoměřice (www.ct24.ceskatelevize.cz).

Finanční náhrada (59 mld. Kč) se stanovila odečtením hodnoty církevních nemovitostí (75 mld. Kč), který je možno vydat, od celkové původní hodnoty nemovitostí církví (134 mld. Kč). Stanovení výše finanční kompenzace se vypočítalo pomocí tržní ceny (www.blisty.cz).

O majetkovém vyrovnání uzavře stát s každou dotčenou církví a náboženskou společností smlouvu o vypořádání, přičemž stát má postavení dlužníka a dotčená církev a náboženská společnost postavení věřitele (zákon č. 428/2012 Sb.).

Registrovaná církev a náboženská společnost dotčená spáchanými majetkovými křivdami v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, která neodmítne uzavřít se státem smlouvu o vypořádání, obdrží paušální finanční náhradu. Tato finanční náhrada se bude vyplácet ve třiceti bezprostředně po sobě následujících ročních splátkách. Výše roční splátky se vypočte jako podíl nesplacené částky finanční náhrady a počtu dosud nehrazených ročních splátek. Roční splátku finanční náhrady vyplácí Ministerstvo kultury počínaje rokem 2013. Po vyplacení první roční splátky se výše nesplacené částky finanční náhrady každoročně zvyšuje o míru roční inflace a novou výši nesplacené částky finanční náhrady oznámí Ministerstvo kultury dotčené církvi a náboženské společnosti (zákon č. 428/2012 Sb.).

Tabulka 12 Výše finanční náhrady pro jednotlivé církve a náboženské společnosti
(Zákon č. 428/2012 Sb.)

Název církve nebo náboženské společnosti	Finanční náhrada
Apoštolská církev	1 056 336 374 Kč
Bratrská jednota baptistů	227 862 069 Kč
Církev adventistů sedmého dne	520 827 586 Kč
Církev bratrská	761 051 303 Kč
Církev československá husitská	3 085 312 000 Kč
Církev řeckokatolická	298 933 257 Kč
Církev římskokatolická	47 200 000 000 Kč
Českobratrská církev evangelická	2 266 593 186 Kč
Evangelická církev augsburského vyznání v ČR	118 506 407 Kč
Evangelická církev metodistická	367 634 208 Kč
Federace židovských obcí v České republice	272 064 153 Kč
Jednota bratrská	601 707 065 Kč
Luterská evangelická církev a. v. v České republice	113 828 334 Kč
Náboženská společnost českých unitářů	35 999 847 Kč
Pravoslavná církev v českých zemích	1 146 511 242 Kč
Slezská církev evangelická augsburského vyznání	654 093 059 Kč
Starokatolická církev v České republice	272 739 910 Kč

11.8 Důvody navrácení majetku církvím a otázka vlastnictví církevního majetku

Náš stát v minulosti již několikrát uznal, že církevní majetek není majetkem státním, nýbrž soukromým. Ať to bylo v ČSR, ČSSR nebo právní řád ČR. Zde je několik příkladů:

- Český stát uznal v roce 1918, že církevní majetek je roven s ostatními druhy soukromého vlastnictví a to tím, že během první pozemkové reformy zahrnul do této reformy i církevní nemovitosti. Kdyby se totiž stát považoval za majitele těchto nemovitostí, byly by tyto nemovitosti zcela určitě vyňaty z režimu záborového zákona (č.215/1919 Sb.), stejně jako to bylo v případě všech nemovitostí ve vlastnictví státu, zemí, okresů a obcí. Dalším důležitým argumentem je i fakt, že za církevní pozemky, týkající se první pozemkové reformy, byla církvím poskytnuta určitá finanční kompenzace. Je tedy celkem absurdní, aby stát sám sobě vyvlastňoval majetek a ještě za to sám sobě vyplatil finanční náhradu (Valeš, 2009).
- Komunistický režim uznal církevní majetek a to tím, že na majetek ve vlastnictví církví vydával rozhodnutí o vyvlastnění a uzavíral kupní a darovací smlouvy s církevními subjekty (www.mkcr.cz).
- Právní řád naší republiky v některých svých zákonech uznává vlastnické právo církví, které existovalo do roku 1948. Jsou to zákony č. 229/1991 Sb., č. 92/1991 Sb., č. 95/1999 Sb. či preambule zákona č. 298/1990 Sb. (www.mkcr.cz). Majetek, jehož původním vlastníkem byly církve, náboženské řády a kongregace, nelze převádět do vlastnictví jiným osobám do přijetí zákonů o tomto majetku (Zákon č. 243/1992 Sb.).
- Všechny dnešní státy bývalého Rakousko-Uherka, se kterými má Česká republika stejnou a poměrně dlouhou historii, uznávají vlastnické právo církví. Většina těchto států má navíc už navrácení majetku církvím vyřešené (www.cirkev.cz).

12. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem rozebrala pozemkové úpravy na našem území v průběhu 20. století. Smyslem této práce bylo podat ucelený přehled o vývoji pozemkových úprav a vlastnických vztahů k půdě v Československu během jednotlivých historických období počínaje rokem 1918, včetně zaměření se také na církevní majetek. Pozemkové úpravy v České republice, respektive v Československu a vlastnická práva k nim prošly během 20. století dlouhým vývojem.

Práce je rozdělena na několik období. Po pár stránkách věnovaném úvodu a definici pozemkových úprav, začíná stručná charakteristika situace, v jakém stavu byly pozemkové úpravy ještě v bývalém Rakousku-Uhersku. Před vznikem Československa byly pozemky velmi rozdrobené a nerovnoměrně rozdělené a nespokojenost drobných rolníků rostla. Velkou část půdy tehdy vlastnily velkostatkáři a průměrná parcela jednoho zemědělce nebyla vyšší než 0,4 hektaru. Blížící se první pozemková reforma byla nevyhnutelná.

První pozemková reforma začala záhy po vzniku Československa v roce 1918 a probíhala až do roku 1938. Uskutečnila se na základě několika zákonů, z nichž nejvýznamnější byly zákon záborový, přidělový a náhradový. Během této reformy byly zabráný pozemky vlastníků nad určitou výměrou a poté přidělovány rolníkům. Za zabrané pozemky vlastníci obdržely finanční náhradu. První pozemková reforma ovšem nebyla provedena důsledně, pozemky ve výsledku ještě více rozdrobila a mnoho pozemků uniklo ze záboru a počet velkostatků se zvýšil.

Následovalo období po 2. světové válce a druhá pozemková reforma. Nejdříve byl dekrety prezidenta republiky zkonfiskován a následně rozdělen majetek Němců, Maďarů a zrádců. Poté došlo k revizi první pozemkové reformy. Nová neboli druhá pozemková reforma byla vyhlášena v roce 1948, nicméně v praxi splynula s kolektivizací a vznikem jednotných zemědělských družstev. Období po roce 1948 bylo nejvíce ovlivněno združstevňováním a přecházení z malovýroby na družstevní velkovýrobu. Během socializace zemědělství byly zakládány JZD a docházelo ke slučování pozemků do obrovských výměr. Nebylo důležité, kdo půdu vlastní, ale kdo na ní hospodáří.

Rokem 1989 bylo v Československu odstartováno zcela nové období pozemkových úprav, které by se dalo nazvat novou pozemkovou reformou. Došlo k obnovení

vlastnických vztahů k půdě, k obnovení trhu se zemědělskou půdou, došlo k prodeji zemědělských pozemků vlastněných státem a muselo se začít řešit oceňování nemovitostí. V devadesátých letech byl přijat restituční zákon, který vrátil původním majitelům majetek vyvlastněný v 50. letech. Byly zřízeny pozemkové úřady k zajištění pozemkových úprav a také k jejich financování. Začaly se provádět nejdříve jednoduché a poté komplexní pozemkové úpravy.

V současné době jsou nejčastěji řešeny pozemkové úpravy ohledně zpřístupnění pozemků, scelení a úpravy tvaru pozemků, vymezení vlastnických práv, nebo týkající se protieročních opatření či opatření, které řeší povodně či období sucha. V budoucnu by se pozemkové úpravy měly začít více přizpůsobovat klimatickým podmínkám, především dlouhotrvajícímu suchu vyskytujícímu se posledních několik let. Při návrhu pozemkových úprav by se tak mělo počítat se závlahovými systémy s ohledem na zdroje vody a pozemkové úpravy by se měly zaměřovat na dlouhodobé zadržení vody v krajině neboli akumulaci.

V závěru práce je podrobněji rozebrán církevní majetek. Majetek církví vznikl různými způsoby, byly to například dary, sbírky, dědické odkazy či převodem patronátních práv. První pozemková reforma se nevyhnula ani majetku církví a došlo celkem k převodu 16 % církevních pozemků na nové majitele, za tyto pozemky církev obdržela finanční náhradu. Následovala tragická epizoda v podobě nacistické okupace mezi lety 1938 až 1945, během které byl majetek a pozemky církve ležící v příhraničí zkonfiskovány. Tyto nemovitosti měly být církvi po skončení 2. světové války zpět vráceny pomocí dekretů prezidenta republiky. Důsledkem února 1948 a nástupu komunistické strany však k navrácení nedošlo. V roce 1948 byla uskutečněna pro církve velmi radikální druhá pozemková reforma. Církvím byl vyvlastněn téměř veškerý majetek, za který nikdy nebyla vyplacena finanční kompenzace. S rokem 1989 církve opět získaly svobodu, bylo přijato několik zákonů a došlo k navrácení některých nemovitostí. Od roku 2013 je v platnosti zákon č. 428/2013 Sb., o církevní restitucích, který církvím zaručil navrácení zbytku jejich pozemků a finanční kompenzaci za nemovitosti, které nelze vrátit. Téma církevních restitucí společnost rozděluje na dva tábory a řeší se otázka, zda majetek církvím skutečně patřil. Náš stát v minulosti ale několikrát uznal, že církevní majetek není majetkem státním, ale soukromým.

Přehled použité literatury a zdrojů

Literatura:

BURIAN, Zdeněk, VÁCHAL, Jan, Jan NĚMEC a Jiří HLADÍK, ed. *Pozemkové úpravy*. Praha: Consult, 2011. 208 s. ISBN 8090348289.

DAMOHORSKÝ, Milan a Martin SMOLEK. *Zemědělské právo: učební pomůcka*. Vydání 1. v nakladatelství IFEC. Praha: IFEC, 2001. Justis. ISBN 8086412113.

JANIŠOVÁ, Milena a Karel KAPLAN, ed. *Katolická církev a pozemková reforma 1945-1948: dokumentace*. Praha: Doplněk, 1995. ISBN 80-85765-44-6.

JANIŠOVÁ, Milena a Karel KAPLAN. *Katolická církev a pozemková reforma 1945-1948: dokumentace*. Brno: Doplněk, 1995. 500 s. ISBN 8085270390.

JONÁŠ, František. *Pozemkové úpravy: celostátní vysokoškolská učebnice pro vysoké školy zemědělské*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1990. Mechanizace, výstavba a meliorace. ISBN 802090106x.

JŮVA, Karel. *Pozemkové úpravy*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1978.

KAKOS, V., Letos opět teplo ale i deštivo, HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku, Praha, Economia, a.s., 29.prosince 1995, č.253, str.4

KALNÝ, Mojmír. *Církevní majetek a restituce*. Praha: Občanský institut, 1995. Studie (Občanský institut). ISBN 8090165931.

KALNÝ, Mojmír. *Církev a majetek 2*. Praha: Občanský institut, 1993. Studie (Občanský institut). ISBN 8090019080.

KARFÍK, Zdeněk, Marie KARFÍKOVÁ a Jiří SPÁČIL. *Pozemky a právo*. Praha: Orac, 2001. Iuris Context. ISBN 80-86199-28-2.

KENDER, J., *Revitalizace drobných vodních toků, Zemědělec: Týdeník moderního hospodáře*, Praha, Profi Press, 20.září 1995, č.38, str.8

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 2. vydání, V SPN. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 14-545-83.

KOLÁŘ, Petr a Jakub KRÍŽ, ed. *Narovnání vztahu mezi církvemi a státem*. Praha: CEVRO Institut, 2009. ISBN 9788087125083.

KOURA, Petr, VANÍČKOVÁ, Vladimíra, ed. *Diktatura versus naděje: pronásledování římskokatolické církve v Československu v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 9788087912003..

MARŠÍKOVÁ, Magdalena a Zbyněk MARŠÍK. *Dějiny zeměměřictví a pozemkových úprav v Čechách a na Moravě v kontextu světového vývoje*. Praha: Libri, 2007. ISBN 9788072773183.

NĚMEC, Jiří. *Pozemkové právo a trh půdy v České republice: Pozemkové reformy na území ČR. Trh s půdou v zemích EU. Prodej a pronájem zemědělské půdy. Prodej pozemků ve vlastnictví státu*. Praha: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, 2004. ISBN 80-86671-12-7.

PODZIMKOVÁ, Jarmila. *Historické mapy obcí a pozemkové úpravy v českých zemích*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 1994. Obnova venkova.

Povrchové vody a pozemkové úpravy: Sborník. Kutná Hora: Oblastní sdružení vodohospodářů, 1996. ISBN 80-02-01089-2.

REINÖHLOVÁ, Eva, Marta SEVEROVÁ a Jan PRUDKÝ. *Pozemkové úpravy a obnova vesnice v Bavorsku ve srovnání s Českou republikou*. Brno: Ústav územního rozvoje, 1998. Program obnovy vesnice.

RYBÁRSKY, Ivan, František ŠVEHLA a Erich GEISSÉ. *Pozemkové úpravy*. 1. vydání. Bratislava: Alfa, 1991, 357 s. Edícia stavebníckej literatúry. ISBN 80-05-00873-2.

TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. Praha: J. Krigl, 1993.

VALEŠ, Václav. *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989*. Brno: Moravsko-slezská křesťanská akademie, 2009. ISBN 9788090407510.

VLASÁK, Josef a Kateřina BARTOŠKOVÁ. *Pozemkové úpravy*. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2007. ISBN 9788001036099.

Online zdroje:

Aktuálně.cz. *Církevní restituce*. [online]. 1999-2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/politika/cirkevni-restituce/r~i:wiki:2875/?redirected=1556129331>

Česká televize. *Zdanění restitucí? Kalousek říká NE, proti stojí dohoda s Doktorem*. [online]. 1996-2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1128114-zdaneni-restituci-kalousek-rika-ne-proti-stoji-dohoda-s-doktorem>

Český úřad zeměměřický a katastrální [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://cuzk.cz/Katastr-nemovitosti/O-katastru-nemovitosti/Historie-pozemkovych-evidenci.aspx>

Enviweb. *Pozemkové úpravy se změní, zaměří se na dlouhodobé zadržování vody v krajině a závlahy*. [online]. 1999-2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/112997>

Katolická církev v České republice [online]. 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/>

KULTOVÁ, Petra. *Víte, co byla tzv. malá restituce?*. Radiožurnál. . [online]. 2016. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/vite-co-byla-tzv-mala-restituce-6238404>

Lidový slovník [online]. 2019. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <http://lidovyslovník.cz/index.php>

Ministerstvo kultury [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/>

Ministerstvo zemědělství [online]. 2009-2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/>

PAUL, Jan. *Na obranu církevní restitucí*. Britské listy. [online]. 2012. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://blisty.cz/art/65306-na-obranu-cirkevnych-restituci.html>

SCS.ABZ.CZ [online]. 2005-2019. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Sociologický ústav AV ČR [online]. 2019. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana

Státní pozemkový úřad [online]. 2018. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.spucr.cz/>

Zákony pro lidi [online]. 2010-2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

Židovské muzeum v Praze [online]. 2013-2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: http://ca.jewishmuseum.cz/index.php/Detail/Object/Show/object_id/440688#

Legislativní dokumenty:

Dekret č. 12/1945 Sb.- dekret presidenta republiky o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa

Listina základních práv a svobod

Zákon č. 229/1991 Sb., o půdě a jiném zemědělském majetku

Zákon č. 243/1992 Sb. Zákon České národní rady, kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb.

Zákon 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi)

Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1 Scelení pozemků (Rybářsky, 1991)	20
Obrázek 2 Vesnice Slatina před a po scelení pozemků (Podzimková, 1994)	25
Obrázek 3 Slučování zemědělských podniků (Jůva a kol., 1978)	32
Obrázek 4 Zdroje financování pozemkových úprav v letech 1994 až 2010 (Burian a kol., 2011)	37
Obrázek 5 Přehled pozemkových úprav v České republice k březnu 2019 (www.eagry.cz)	38
Obrázek 6 Mapa (Ortvínovice) katastru josefského (1785), stabilního (1827), reambulovaného (1889) a evidovaného (1896-1954) (Burian a kol., 2011).....	41
Obrázek 7 Výpis z pozemkové knihy (Podlešín) (www.jewishmuseum.cz)	42
Obrázek 8 Nahlížení do katastru nemovitostí (www.cuzk.cz).....	45

Seznam tabulek

Tabulka 1 Převod starých měrných jednotek na nové (Podzimková, 1994).....	12
Tabulka 2 Sčítání zemědělské půdy na Moravě z roku 1896 - počet vlastníků zemědělské půdy vzhledem k výměře (Podzimková, 1994)	19
Tabulka 3 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1921 (Němec, 2004)	21
Tabulka 4 Výsledky první pozemkové reformy do roku 1932 z hlediska zemědělské půdy (Němec, 2004).....	24
Tabulka 5 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1921 (v %) (Němec, 2004).....	27
Tabulka 6 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1947 (v %) (Němec, 2004).....	27
Tabulka 7 Vývoj združstevňování a přehled vývoje JZD v ČSFR (Jůva a kol., 1978)	30

Tabulka 8 Zastoupení podle velikostních skupin JZD na konci roku 1958 (Rybářský a kol., 1991).....	31
Tabulka 9 Průběh pozemkových úprav v letech 1991 až 2000 (Němec, 2004).....	36
Tabulka 10 Rozloha církevního majetku před a po první pozemkové reformě v roce 1919 (Kalný, 1995).....	48
Tabulka 11 Církevní pozemky v únoru 1948 (Valeš, 2009).....	50
Tabulka 12 Výše finanční náhrady pro jednotlivé církve a náboženské společnosti (Zákon č. 428/2012 Sb.).....	53

Seznam grafů

Graf 1 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1921 podle tabulky č. 5.....	28
Graf 2 Zastoupení zemědělské půdy podle velikostních skupin zemědělských podniků v ČSR v roce 1947 podle tabulky č. 6.....	28

Význam zkratek

ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSFR	Československá federativní republika
EN	Evidence nemovitostí
HTÚP	Hospodářsko-technické úpravy
JEP	Jednotná evidence půdy
JPÚ	Jednoduché pozemkové úpravy
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KN	Katastr nemovitostí
KPÚ	Komplexní pozemkové úpravy
MKČR	Ministerstvo kultury
MZE	Ministerstvo zemědělství
PÚ	Pozemkové úpravy
R-U	Rakousko - Uhersko
SGI	Soubor geodetických informací
SPI	Soubor popisných informací
SPÚ	Státní pozemkový úřad
	Souhrnné pozemkové úpravy
ÚSES	Územní systém ekologické stability